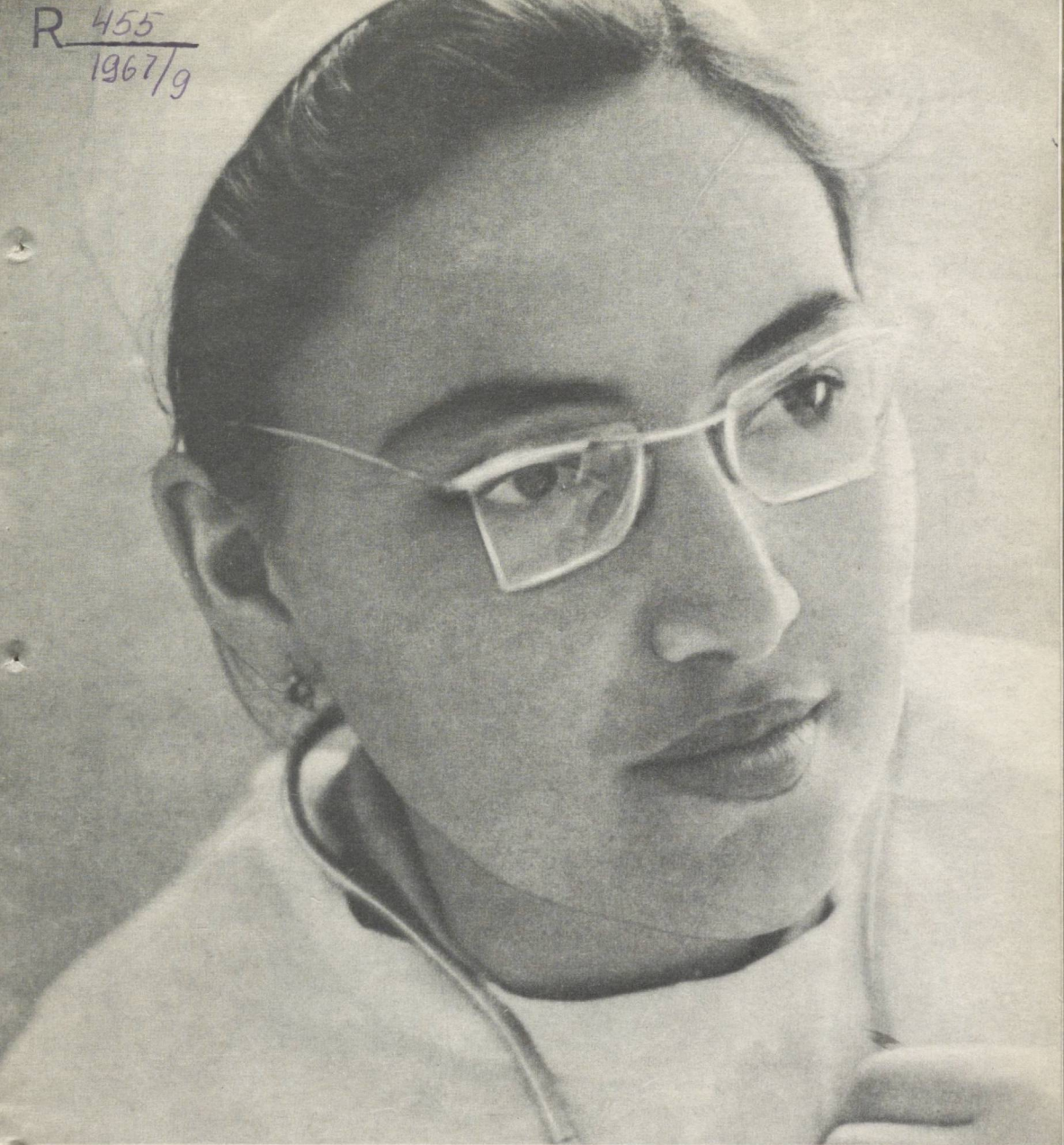

R 455
1967/9

Caogat

1967 • 9

Экз
№9

География ўқитувчиси. Бизга оламин таништиради. Ернинг юмалоқлиги-ю кoinотнинг чексизлигини, ер юзидаги тошқин дарёлар-у булут ўпар тоғларни, кенг яйловлар-у чаман боғларни, ҳамма-ҳаммасини, эллик ёшга тўлган она-Ватанимизнинг табиати-ю иқтисодий бойликларини ўргатади.

Сирдарё область, «3-Далварзин» совхозидаги 19-мактабнинг география ўқитувчиси **ХОЛИДА МАМАДАЛИЕВА** ҳам барча ўқитувчилар сингари ёш авлодга ўз фанидан чуқур билим беришни истади.

Б. МИЗРОХИН фотоси.

ОКТАБРЬ

1967/9

В А

МАОРИФ

А. ҚУЧҚОРОВ

Ўзбекистон ССР Маориф ва маданият вазири

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Саодат

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК
ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ
КОМИТЕТИНИНГ ЖУРНАЛИ

СЕНТЯБРЬ № 9 (204) 1967

ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ОИДА БИР ЧИҚАДИГАН ИЖТИМОИЙ-СИЕСИЙ, АДАБИЙ-БАДИИЙ ЖУРНАЛИ

ГБ УССР

Октябрь халқларга дўстлик, тинчлик, тенглик ва бахтли ҳаёт йўлини очиб берди. СССРдаги барча миллатлар қаторида ўзбеклар ҳам Октябрь туфайли озод, бахтли ҳаёт эгаси бўлдилар.

Доҳиймиз Ленин СССРда социализм қуриш буюк планини ижод этган вақтида, мамлакатимизда маданий революцияни амалга оширишни Коммунистик партия ва Совет Ҳукуматиининг энг муҳим тadbирларидан бири деб ҳисоблади. Мамлакатни қолоқликдан чиқариш, саноат, қишлоқ хўжалиги ва бошқа соҳаларни қайтадан қуриш ёш Совет ҳокимияти олдида турган энг муҳим вазифалардан бири эди. Бу ғоят мураккаб вазифани — халқ хўжалигининг ҳамма соҳаси бўйича ёш совет зиёлиларини тайёрлаб етказишни амалга оширмоқ учун барча имкониятлар сафарбар этилди. Аввало саводсизлиқни битириш, янги совет мактабларини ташкил этиш зарур эди. Коммунистик партия ёш совет зиёлилари олдида ўтмишнинг мудҳиш меросларидан бири бўлган саводсизлиқни қисқа муддатда тугатиш вазифасини қўйди. Бу вазифа муваффақият билан бажарилди. Октябрь социалистик революциясига қадар аҳолисининг 2—2,5 процентигина ўқиш, ёзишни билган Ўзбекистон ҳозир ёппасига саводхонлар ўлкаси бўлиб қолди. Халқ маорифи соҳасида қўлга киритган ютуқларимиз ленинча доно миллий сиёсатнинг ёрқин тантанасидир.

Йиллар ўтди. Бу йиллар мобайнида Ўзбекистонда Коммунистик партия раҳбарлигида мислсиз катта ютуқлар қўлга киритилди. Энди Ўзбекистон Фанлар академиясига, юзлаб олий ва ўрта махсус ўқув юртиларига, илмий текшириш институтига, ёзувчилари, композиторлари, шифокорлари, ўқитувчиларига эга бўлган юксак маданиятли республикага айланди.

Болалар — бизнинг келажакимиз. Уларни ўқитиш ва коммунистик руҳда тарбиялаш энг шарафли ва масъулиятли вазифамиздир. Ўзбек халқи қадимдан серфарзанд, болажонли. Фарзандни болаликдан одобли, ахлоқли, меҳнатсевар, катталарни ҳурмат қилиш руҳида тарбиялаш ота-бобомиздан қолган яхши фазилатлардандир. Лекин революцияга қадар Ўзбекистонда кичик ёшдаги болаларнинг тарбияланиши учун ҳеч қандай шароит

yaratilgan эмас эди. Бола тарбияси йўргакдан бошланади. Шунинг учун ҳам Октябрнинг биринчи кунлариданоқ, янги мактаблар очиш билан бир қаторда, мактабгача тарбия муассасаларини ташкил этишга ҳам алоҳида эътибор берилди. Боғчалар, яслилар, болалар уйлари, интернатлар очилди. Ҳозир республикаимиздаги 3300 дан ортиқ боғча ва яслиларда уч юз мингдан кўпроқ кичкинтойлар тарбияланоқдалар. 17 минг тарбиячи уларни ўз фарзандларидек тарбиялайди. 1970 йилга бориб эса мактабгача тарбия муассасалари тармоғи яна ҳам кенгайди, уларда тарбияланувчи болалар сонини 700 мингга етказиш кўзда тутилади.

Октябрга қадар Туркистон ўлкасида бор йўғи 171 мактаб бўлиб, унинг фақат 12 таси ўрта мактаб эди, уларда 17 минг бола ўқирди холос. Шу мактабларда ишлаган 704 ўқитувчидан фақат 82 кишигина қишлоқ мактабларида дарс берганлигини кўзда тутсак, кўпчилиқни ташкил этган қишлоқ аҳолиси фарзандларини мактабларда ўқитишга имкон топмаганлари яққол кўринади-қўяди.

Октябргача бўлган даврни эсласак, у пайтлар кадр тайёрлашга ҳам мутлақо эътибор берилмаганини кўрамин. Ўқитувчилар тайёрлаш учун ташкил этилган семинарияда бор-йўғи 86 студент таълим оларди, уларнинг атиги ўнтаси маҳаллий миллат болалари эди.

Совет ҳокимияти йилларида республикада халқ маорифи мисли қўрилмаган даражада гуллаб-яшнади. Фақат 1960—1967 йилларнинг ўзидagina халқ маорифига ажратилган маблағ 450 миллион сўмни ташкил этди. Ҳозир республикаимизда 6800 га яқин умумий таълим мактаблари мавжуд бўлиб, бу мактабларда ўқиётган икки ярим миллиондан ортиқ ўқувчиларга 142.600 ўқитувчи ва тарбиячилар таълим-тарбия бермоқдалар.

Республикаимизда ўрта ва олий маълумотли маалаки кадрлар етиштиришга алоҳида аҳамият берилаетир, ўн тўрт педагогика институти, икки университет, ўн тўққиз педагогика билим юрти ва ўн икки мактабгача тарбия билим юрти ўқитувчи ҳамда тарбиячи кадрлар етиштириб берапти. Ўзбекистон мактаблари фақат 1967—68 ўқув йилида етти мингдан ортиқ олий ва ўрта педагогик маълумотга эга бўлган педагоглар олдилар. Кейинги икки йил ичида мактабларнинг ўқитувчи кадрларга

бўлган эҳтиёжини қондириш мақсадида бешта педагогика институти, саккиз педагогика билим юрти ва етти мактабгача тарбия педагогика билим юрлари ташкил этилди. Бу тадбирлар республика мактабларида ўқув-тарбия ишларини янада такомиллаштириш ва яхшилашга катта ҳисса қўшиши шубҳасиздир. Республикада 7 йил ичида 1 миллион 200 мингдан ортиқ ўринга эга бўлган юзлаб типовой мактаблар ишга туширилди ва улар ҳозирги замон ўқув ашёлари билан жиҳозланди. Фақат юбилей йилининг ўзида 187 минг 500 ўқувчи ўрнига эга бўлган мактаб синфхоналари қурилди. Бу тадбирлар мактабларнинг ўқув базаларини мустаҳкамлаш имконини берди.

Ўзбекистон кўп миллатли республикадир. Мактабларда дарслар етти тилда олиб борилади. Биргина Тошкент шаҳри мактабларида 104 миллат фарзандлари таълим олмақдалар. Республикада болалар уйлари ва интернетлар тармоқлари йил сайин ривожланмоқда, уларда ҳозир 44 мингдан ортиқ ёшлар билим олмақдалар. Шунингдек бир юз ўн музыка мактаби, бир юз икки мактаб-интернат ва кўплаб мактабдан ташқари болалар муассасалари ишлаб турибди.

Шуни қувонч билан қайд қилиш мумкинки, ўқитувчиларнинг қарийб ярмини хотин-қизлар ташкил этади.

Улуғ айём кунларида республикамизда биринчи бўлиб совет мактабини ташкил этган, муаллимлик қилган отахонларимиз — Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий, Абдулла Авлоний, Қори-Ниёзий, Ойбек, Гафур Гулом, Оқил Шарафиддинов ва бошқа кўпгина ҳурматли ўқитувчилар қатори В. А. Чиннова, Л. М. Гербаневская, Ҳабиба Юсупова, Тожи Алимова каби муаллимларимизни катта ҳурмат ва эҳтиром билан тилга оламиз.

Октябрь революциясининг 50 йиллик юбилейи олдида профессор В. А. Чиннова, Ҳабиба Юсупова, Л. М. Гербаневская, Е. Ф. Ермалаева, Тожи Алимова, Назира Жалилова, Марям Каримова, Дамеш Ембергенова, Инобат Расулова, З. Зияева, Ф. Муҳитдинова, Л. Муродова ва бошқа кўплаб ўқитувчиларимиз номлари Ўзбекистон ССР Маориф министрлигининг олтин китобиغا ёзилди.

Партия ва ҳукуватимиз совет халқ ўқитувчисининг фидокорона меҳнатини юксак қадрлаб келмоқда. Республикамизда ишлаётган ўқитувчи ва маориф ходимларидан 10 минг 873 киши СССР орден ва медаллари билан мукофотланган, шулардан 737 киши олий мукофот — Ленин ордени билан тақдирланган. 1200 ўқитувчига «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи» фахрий унвони берилган, олти мингдан ортиқ ўқитувчи эса Ўзбекистон ССР Маориф министрлигининг «Халқ маорифи аълочиси» значоги билан мукофотланган.

Улуғ Октябрнинг шонли юбилейига тайёргарлик қизғин авж олган ҳозирги кунларда КПСС Марказий Комитети совет кишиларини янада янги-янги меҳнат галабаларини қўлга киритишга, бу улкан тарихий санани севики Ватанимизнинг бахт-саодати йўлида ажойиб ишлар билан нишонлашга чақирди. Ўзбекистон маорифчилари ва кўп мингли ўқитувчилар армияси ҳам юбилейни ёшларга билим ва коммунистик тарбия бериш соҳасида катта муваффақиятлар билан кутиб олишларига шак-шубҳа йўқдир.

И нститутнинг мажлислар залида давлат имтиҳон ўтмоқда. Студентлар олган билимларидан устозларига сўнги бор ҳисоб беришяпти. Булар даволаш факультетининг битирувчилари.

Қорачадан келган қиз — хивалик Гулшод Юсупова стол ёнида. У шошмасдан имтиҳон билетини олади. Энг хавфли юрак касалликларидан бири бўлган инфаркт миокард қандай пайдо бўлади? Бунда беморга қандай ёрдам кўрсатиш керак? Бу саволга Гулшод батафсил жавоб бера олади. Гулшод гипертониянинг оқибатлари ҳақида, энг қийин дақиқаларда врач нима қилиши, қандай воситалардан фойдаланиши ҳақида шошмасдан гапириб беради.

— Раҳмат, етарли, — деб унинг сўзини бўлади ўқитувчи. — Яхши, жуда яхши.

Қизнинг исм-фамилияси қаршида аъло баҳо белгиси пайдо бўлади.

Гулшод Юсупова — ТошМИ битирувчиси. Ҳисоблаб кўрилса, шу йилнинг ўзидаёқ институтнинг биргина даволаш факультетини бир юз саксон ёш битирибди, буларнинг кўпчилиги турли область, турли райондан келган хотин-қизлар. Энди улар чуқур билим билан қуролланган ҳолда ўз район-қишлоқларига қайтиб борадилар. Шундай қилиб қишлоқ интеллигенциясининг сафи йил сайин кенгайиб боради.

Имтиҳонлардан кейин қизлар билан суҳбатлашди. Ёш врачларнинг қувончи чексиз.

— Ота-онам тўрт кўзлаб кутяпти мени, — дейди хоразмлик Бекпошша Сандова. — Улар Янгиариқнинг «Коммунизм» колхозида ишлашади. Мени бу ердаги зонал касалхонада ҳам кутишяпти. Бу касалхона ўн икки колхозга хизмат этади. Ўзимнинг одамларга кераклигини уйларканман, жуда-жуда ҳаяжонланиб кетаман.

Бекпошшанинг дугонаси Фотима Султонова Тўрткўлдан келган. Уни район марказидagi даволаш бирлашмасига юборишяпти. Аммо Бекпошша Қорақалпоғистоннинг бирон олис колхозида ишлашни истайди. У ўз орзулари ҳақида, олти йил ўқиб, беҳад севиб қолган институти ҳақида, Носир Исмоилов, Зулфия Умидова, Восит Воҳидов, Акбар Асқаров каби меҳрибон ўқитувчилари ҳақида тўлиб-тошиб гапирди.

— Яхши билим олишимиз учун институтда ҳамма нарса муҳайё бўлди, — дейди сўзининг охирида Бекпошша. — Яхшилаб жиҳозланган, икки кишига мўлжалланган ётоқхона, душ, газ плита ўрнатилган ошхона... Лекцияларга тайёргарлик кўриш учун ўқиш зали,

ЖОНГА

Гулшод Юсупова, Муборак Обидова, Санобар Абдурахмонова ва Озода Абдукаримовалар Тошкент медицина институтининг даволаш факультетини битиришди.

А. Мальцев фотоси.

кутубхона, телевизор ўрнатилган дам олиш хонаси, спорт ишқибозлари учун эса спорт қуролларининг тўла комплекти бор. Бизларнинг ўқиб, билим олишимиз учун бу қадар ғам-хўрлик қилган она-Ватанга, партияга минг раҳмат!

— Қани, сиз Гулжамол Оллоназарова, айтинг-чи, врачликдек сермашаққат йўлни танлаганингиздан хурсандмисиз?

— Бўлмасам-чи,— дейди шаҳло кўзли қо-

рақалпоқ қизи. — Мен энди акушер-гинекологман. Илгари ўзбек аёллари ҳеч қандай тиббий ёрдам кўрмай, жуда оғир шароитда кўз ёриганлари ҳақида кўп эшитганман. Шундай дахшатли гапларни айтиб беришардики, мен мактабни битиргач, гинеколог бўлишга қатъий қарор қилдим. Мана, орзумга етдим.

Бу йил республиканинг медицина институтларида 12 мингга яқин студент ўқимоқда. 18 махсус медицина ўқув юртларида эса 16 минг ўқувчи билим олмоқда. Республикада 18 минг врач, уч ярим мингдан ортиқ фармацевт ва 55 минг ўрта маълумотли мутахассис ишламоқда.

Шунча врачлар ҳам ҳали озлигини билемиз. Негаки, бизнинг мамлакатда инсон соғлигини сақлашга жуда катта эътибор берилди. Совет соғлиқни сақлаш ташкилотларининг вазифаси касални даволашига эмас, унинг олдини олиш ҳамдир. Шунинг учун даволаш, илмий-текшириш муассасалари сони йил сайин кўпайиб бормоқда.

Ҳозир республикада 1217 касалхона, икки мингга яқин амбулатория ва поликлиника, икки юз элликдан ортиқ турли диспансер, юздан ортиқ тез ёрдам станциялари, 11 санитария авиация станцияси ишлаб турибди. Саноат корхоналаридаги неча юзлаб медицина пунктлари бу ҳисобга кирмайди. Республикада болалар учун қанча-қанча санаторийлар, дам олиш уйлари бор. Қаерга борманг, ҳаммасида хотин-қиз врачларни кўрасиз.

Республикада медицина кадрларини етиштирувчи асосий манба Тошкент медицина институти бўлиб қолди. Бу институт 1920 йилда ташкил этилган эди. Уни дастлаб 20 киши битирган эди. Булар орасида битта ҳам ўзбек қизи бўлмаган. Зулфия Умидова 1926 йили институтни аёллардан биринчи бўлиб битирди. Ҳозир у фан доктори, профессор, СССР Фанлар академиясининг корреспондент аъзоси.

Эндиликда институтда 50 кафедра, 20 дан ортиқ турли клиникалар бўлиб, 5910 студент таълим олмоқда. Институт ҳозиргача 15 минг 498 врач етиштириб берди. Шу йилнинг ўзига 720 врач ҳаётга йўлланма олди.

Институтни битирган ёш врачлар республиканинг ҳар томонига жўнаб кетишди. Гулшод Юсупова ҳам, Фотима Султонова билан Бекпошша ҳам, қора кўз Гулжон ҳам... Санобар Абдурахмонова Янгийўлга, Озода Абдукаримова Қозоғистонга, Муборак Обидова ғўзал Фарғонага, Сарвар Рашидова Сурхондарёнинг қўриқ ерларига кетишди.

Оқ йўл, сизга, жонга жон шифокорлар!

Н. СИРОВА.

ЖОН ШИФОКОРЛАР

ФАЙЗИБОДНИНГ ФАЙЗЛАРИ

Чиндан ҳам файзли ва обод экан бу қишлоқ. Кенг, равон кўчалардаги гавжумлик, очиқ эшик ва деразалардан эшитилаётган музика ва қўшиқлари мафтун этади дилни. Қишлоқ кўчаларига нурли оқшом чўкаяпти. Ана, мўъжазгина, қизил юзли қиз ўтиб қолди.

— Синглим, менга колхоз идорасини...

Қизнинг кўзлари чақнаб турарди. Шўхгина жилмайиб, «хуш кўрдик, қишлоғимизга» деди. Унинг кўкрагида депутатлик байроқчаси, Ленин ордени порлаб турарди. Менга шундай қизлар керак эди. Бирга одимладик.

— Бирон йиғилишдан келяпсиз чоғи? — дедим унинг ясан-тусанига боқиб.

Қизнинг чеҳраси янада очилиб кетди.

— Тўтихон опам Ленин шаҳри — Ульяновскака бориб келган эдилар. Таассуротлари ҳақида ҳамма колхозчиларни тўшлаб сўзлаб бердилар. — деди у.

— Сиз ким бўлиб ишлайсиз?

— Сут соғувчиман. — деди қиз ғурур билан. — Мен учун энг шарафли, энг яхши касб шу.

Қизнинг илдам қадам ташлаб боришига, тиқма-чоқдек, кучли билакларига ҳавасим келди. Унинг қора кўзларидан бахтиёрлик кулиб боқар эди.

Танишдик: Фатилаой Эргашева. — Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутаты. Еш қиз шунча ҳурмат, шунчалик ишончга сазовор бўлипти-я!

— Унингчини битирдим-у, сут соғувчи бўлиб ишлай бошладим, — деди қиз. — Беш йил бўлди мана. Ҳар йили 40—45 тонна сут топшириш одат. Норма икки ҳиссага етади.

— Яна ишларингиз кўпдир, дейман.

Қиз кулди. Қишлоғига фахр билан назар ташлади.

— Иш кўп. Бошқалар сингари мен ҳам тиниб-тиничгим келмайди. Тўғри келган ҳамма ишни қилиб кетавераман. Агитаторликми, комсомол ишми, ё далага чиқиб ёрдамлашишми... Қиламан деса иш кўп, — деди у.

Ҳақ гап, меҳнатни севсанг мисоли олтин хазинадай маҳлиё этади ўзига. Шу меҳнати туфайли Фатилаойнинг кўкрагига Ленин ордени тақилган, албатта!

— Сут соғувчиликнинг сир-асрорини ўргатган Майхонча опам бўладилар. — деди Фатилаой ўзи ҳақидаги гапга хотима қўйиб. — Йигирма йилдан бери серқаймоқ сут соғадилар. Ҳамиша план юз фоишдан ошади. Сира тиниб-тиничмайдилар. Халқ, партия ва ҳукуматимиз яхши ишлаганини ҳамиша тақдирлайди. Майхонча опа Сайфиддиновага «Социалистик Меҳнат Қаҳрамони» унвони берилди. Олтин юлдузни ярқиллатиб тақиб юрадилар...

Завқландим Фатилаойнинг гапларидан. Замонамиз ажойиб замон. Сут соғувчими, пахтакорми, ишчими, олимани меҳнат қилса баробар эъзозланади.

Фатила қишлоғини томоша қилишга ундади мени. — Файзибодда икки миллион тушдан ортиқ дарахт бор, — деди у. Рост, бирам кўм-кўк ва сўлимки... Планли қурилган қатор-қатор янги уйлар, икки қаватли муассаса ва идоралар бинолари. Маиший хизмат комбинати. Қишлоқ-ёзлик клуб, ошхона, аптека, ҳатто гул дўконигача бор бу ерда. Шаҳардан камчилиги йўқ. Фақат бу ерда боғ кўп, дала ва сув кўп!

ЮБИЛЕЙ ШАРАФИГА

БИЗНИНГ ТУҲФА

Ҳамро опа бригадаси ерларини яна бир айланди. Ғўзалар етилган, эрта-индин теримни бошлаб юборса ҳам бўлади.

Ҳамро опа ҳар тулдаги ғўзаларни санади. Уни ҳар қатордаги ғўза тупига кўпайтирди ва гектаридан қанча ҳосил кўтаришини чамалади. Унинг лабларида табассум жилваланди, кўзлари чарақлаб кетди. Енига етиб келган бригада аъзоларини табриклади:

— Гектаридан 28 центнердан ҳосил кўтарамиз, — деди бригадир мамун.

— Планни юз йигирма процентдан оширар эканмиз-да, — дейишди қизлар хурсанд.

— Ҳа, 75 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 28 центнердан илгичка толали пахта териб оламиз. Юбилейга бизнинг совғамиз шу бўлади.

Суратда: Ғиждувон районидagi «Тошрабод» колхозни 19-бригадаси бошлиғи ҲАМРО УРОҚОВА.

Суратда: (чапдан) бригадир Басархон Аҳмедова, сут соғувчи Фатила Эргашева, Социалистик Меҳнат Қаҳрамонлари Майхонча Сайфиддинова ва Тўтихон Қулбекова ўртоқлар.

Н. Раҳмонов фотоси.

— Ана, Тўтихон опам келяптилар, юринг, таништирай сизни,— деди Фатилаой.

Кўкраги тўла орден, тўладан келган аёл қарши олди бизни. Унинг йиғиндан кейинги ҳаяжони босилганча йўқ эди. Тўтихон Қулбекова ҳақида Фатилаой сўзлай кетди.

— Тўтихон опам ёшликлариданоқ далага чиқиб, пахтани севган эдилар. Звено бошлиғи, кейин бригадир бўлганлар. Ерга меҳр дурларини тўкиб, ҳосилдорликни 60 центнергача олиб чиққанлар. Шу туфайли Социалистик Меҳнат Қаҳрамони бўлдилар. Қўш-қўш орденлар билан тақдирландилар,— дейди қиз.

— Мен эшитганман Тўтихон опам шухратларини. Республикада танимаган одам кам бўлса керак дейман. Ҳамсуҳбатим давом этади.

— Ҳозир опамиз Файзиобод қишлоқ Советининг раиси, Фарғона область Советининг депутаты. Қишлоқни янаям обод қилишда ҳаммадан кўпроқ ҳиммат ва ташаббус кўрсатган шу киши. Йиғинда ҳам роса гапирдилар-а Тўтихон опа?— деди Фатила.

Тўтихон опа эса, «бўлди, бас» дегандай кўзини қисди.

Учовлашиб Файзиободнинг чўл участкасига йўл олдик. Ҳаво шунчалар софки, тўйиб симириб энтикасан киши. Ҳосили маржон бўлган гўзалар қувонтиради кўзларни.

— Чўлқувар опамиз шу киши — Басархон Аҳмедова бўладилар,— деди Фатила. — Бу йил 55 гектар янги ерни ўзлаштириб, чигит экдилар. 40 центнердан ҳосил олиш иштиёқида чўлда ётиб, чўлда турадилар.

— Қизи тушмагур, мунча мақтадинг мени. — деди Басархон опа кулиб.

Ҳа, мақташга арзигулик аёл экан, ўзи ҳам. Чўлга келиб, биринчилардан бўлиб иш бошлаш осонми? Бу ерда мевали ниҳоллар ҳам, эндигина қадди тикланаётган уйлар ва дала шийпони ҳам юбилей йилида барпо бўлди.

Басархон опа виқор билан атрофга боқади. Чўл оқшоми бирам гўзалки;

— Ҳали бу чўл ҳам чиройли қишлоқ бўлади,— дейди Басархон опа. — Номини «Октябрь 50 йиллиги» деб атаймиз. Юринлар қовун полизимизга кириб чиқинлар,— қўшиб қўйди у.

Чўл қовунидан тоттироқ нима бор?!

Файзиободда кечгача айланиб, жуда кўп дилбарлар билан учрашдик. Ҳаммаси бахтиёр, меҳнатда илғор. Қишлоқдаги учта марказий болалар боғчасида Озода Далабоева, Марзия Ҳасанова, Тўфaxon Орипова деган аёллар мудирлик қилишади. Учаласи ҳам ишнинг кўзини билган, болали оналарнинг жонига ора кираётган хотин-қизлардан.

Эрта-кеч катта-кичикнинг сиҳат-саломатлигига посбон бўлаётган Уктамоёй Мамажоновна, Дилором Ҳофизова, Люба Тарасовалар ҳам қишлоқ аҳлининг хурмати қозонган аёллардан. Файзиободга файз бераётган бундай қиз-жувонлар жуда кўп.

Ҳай, санайман десак, педагоглар, ҳамширалар, тикувчию теримчилар—минга яқин улар. Ҳаммаси чевар, чаққон, бахти кулган қиз-жувонлар! Худлас, қишлоқдаги «Ленинград» колхози хирмонига юбилей йилида 3500 тонна пахта, 250 тонна сабзавот, 286 тонна сут ва бошқа қатор-қатор хўжалик маҳсулотлари уйилганида Файзиобод қизларига ҳам раҳматлар айтамиз. Юбилей шодёнаси билан қутлаймиз уларни чин қалбдан!

Санъат МАҲМУДОВА,

Фарғона область Олтиариқ райони.

ТОҒ ЖИЛ- ҒА- СИ

Зайнаб Мирсалимова

Р. Альбеков фотоси.

Зайнаб опа суҳбатида бўлганмисиз? Ийлар тулиб, тулиштирган уни. Ийлар бериб, олган ундан. Юзларида чиқиқлар, кўнгир сочлари сийраклашган. Уша йиллар аёлни узоқ муддат меҳнатда, ҳаёт туфонларида тоблаган.

Зайнаб опанинг бир маромдаги, оғир-босиқ, мулоим овози-ю, мовий кўзларигагина йиллар ўз ҳукмини ўтказолмай қолган. Кўзлар сизга меҳрибон боқади, сўзлар сизни янги бир олам билан ошно қилади. Тинглайсиз, берилиб тинглайсиз. Кўз олдингизда тоғ жилғаси гавдаланади. Бу жилға шиддатли, бу жилға ҳар қадамда паст-баландликка дуч келади, тош-харсангларга урилади. Жўшиб-тошиб, тобора пишиб, водий томон ошқади, эл хизматиға шошилади. Қаршингизда ўтирган ақлли, мулоҳазали, иродали, камтарини аёл — Зайнаб Мирсалимованинг ҳаёти бу!

«Фарғона» газетасининг 1924 йил 26 май сониди мана шундай ёзилган эди: «Букун биз Қўқон таълим-тарбия билим юртини биринчи бор битириб чиқадурган маориф қаҳрамонларини Фарғонага сочамиз. Бу ўн уч нафар гулларимиз тез кунда уруғ сочиб, ўн уч минг ва ундан ортқ бўлур».

Шундан кейин Қўқонда янгитина очилаётган қизлар мактабидан бирининг ташкилотчилари орасида Зайнаб исмли ўн беш-ўн олти ёшлар чамасидаги муаллима ҳам пайдо бўлди. У юзи очин ҳолда уйма-уй юрди, ўзи тегин бўлган қизлар билан суҳбатлашди, уларни ўқишга тарғибот қила бошлади. Қўқонликлар бу қизнинг кимлигини билишарди: у Туркистон ўлкасида тўнгич ўзбек совет мактаби

бўлган Қўқон таълим-тарбия билим юртидан чиққан ўн уч қалдирғочнинг бири, комсомол аъзоси Зайнаб Мирсалимова эди. Қўқонликларнинг Зайнаб ҳақида билганларидан билмаганлари кўпроқ эди.

У гўдаклигиданоқ ҳаёт аччиқ-чуққларига ошно ўсди. Босмачи одам-хўрларнинг йигирмата қизил аскарни қизиган ёққа ташлаб, жизгинак қилишганининг гувоҳи бўлди. Зайнаб яна Холхўжа қўрбошининг одамлари ичида разведка ишларини олиб борган жасур аёлни ўз кўзи билан кўрганди. Бу қийинчиликлар, бу алғовдалғов ҳаёт Зайнабга ойлар мобайнида йиллар камолотини берган, қўзини очган, оқ-қорани танитганди.

Аммо қўқонликларнинг кўпчилиги буларни билишмасди. Шунинг учун қизларини мактабга тақлиф этиб келган ёшгина муаллимага шубҳа билан қарашар, қизларини ўқитмасликларини очиқ-ойдин айтишарди. Ҳатто Зайнабни ҳақоратлашдан ҳам тоймасди баъзилар. Бунақа пайтларда қизнинг хўрлиги келар, ич-ичдан эзилар, аммо сир бой бермасди одамларга. Жоҳилликка жоҳиллик билан жавоб қайтариш ишни юриштирмаслигини жуда яхши биларди қиз. Шунинг учун ҳам бирон марта бўлсин одамларга қаттиқ-қурум гапирмади, шу билан бирга уйма-уй юришини ҳам канда қилмади. Кўзларида ҳаё, одоб, сўзларида меҳрибонлик, ўзглар бахтини кўриш истаги ёлқинлиб турган содда-самимий бу қиз кўп ўтмай одамларнинг ўзига ҳам ёқиб қолди. Улар бу қизга ишонини мукинчилигини тобора ҳис қила бошладилар. Шундай бўлса-да, кўнглилари турли гумонлардан, миш-миш гаплардан ҳали ҳам фориғ эмас эди.

— Қизимни комсомолга ўтгин демайсизларми?

— Сизгилмга очиласан, демасангиз, майли, биз ўқишига розимиз.

Муаллима қиз ҳўп дерди бундай сўзларга. Негаки, ҳозирча қизларни мактабга тортишининг ўзи ҳам катта қадам; очилиш, комсомолга кириш кейинги масала, унғача ота-оналарнинг ўзи ҳам тушуниб қолишар.

Биринчи дарс манзараси Зайнаб опанинг шундоққина кўз олдида. Эрта билан ўн беш чоғли паранжили қиз-жувонни синфга бошлаб кирди, парталарга ўтқазиб қўйди, бошларидан паранжи-сачвоиларини олиб қўйишлари кераклигини айтди. Аммо қиз-жувонлар бир-бирларига қараб қўйдилар-у, индамасдан ўтира бердилар.

— Сиз ўқишингиз, ёзишингиз керак. Паранжи-сачвоиларингиз эса халақит беради, — деди муаллима.

— Биз ўқишни, ёзишни билмаймиз... — жавоб қилди қизлардан дадилроғи.

— Ўзим ўргатаман, — мулоимгина деди Зайнаб.

Талабалар қўрқа-писа, ийманибгина паранжиларини елкаларига тушириб қўйдилар, муаллиманинг мовий кўзларига журъатсизгина боқдилар. Бу кўзларда ўз-ўзига ишонч оловларини алағалатиш керак, сўзларига дадиллик, одилларига жасорат бахш этиш керак. Кераккина эмас, зарур!

Муаллима ҳаёлига яшиндай урилган бу фикр унинг дарсини қандай олиб бориш юзасидан ўйлаб қўйган режаларини ўзгартриб юборди. Зайнаб биринчи дарсида ўқини-ёзишни билиш зарурияти ҳақида, қиз-жувонларнинг ҳам билимдон бўлиши кераклиги ҳақида гапирмоқчи эди. Лекин

у бундай қилмади. Олиб келган китобларидан бирини очди-да, дон-дона қилиб, шариялатиб ўқий бошлади. Алифбе ималитини билмаган қизлар муаллиманинг бундай бийрон ўқишдан, алифбе, ҳафтия, қуръон китобларини ўқиган қизлар эса муаллима қандайдир тушунмайдиган араб сўзларини эмас, соф ўзбек сўзларини ўқитганидан ҳайратда, ҳаяжонда эдилар.

Кейин Зайнаб доскага «Бизнинг мактабимиз 5-қизлар мактаби» сўзларини теғина, чиройли қилиб ёзиб қўйди. Муаллима қўлидаги бўрининг енгил кўчини қизларни яна бир бор ҳайратга солди.

— Сизлар ҳам ҳадемай ана шундай ўқишини, ёзини ўрганиб оласизлар!— деди муаллима талабаларга.

Куллар кетидан куллар ўтди. Қизлар ўзлари тенги, аммо онадай меҳрибон муаллимани тобора сева бордилар.

Ўқув йилининг ярмидан ўтганда Зайнаб Мирсаломованинг синфига қатновчи қизлар сони 25 га етди. Бир томондан муаллиманинг ўзи янги-янги қизларни ўқишга тортса, иккинчи томондан талабаларнинг ўзи дугопарларни бошлаб келишарди.

Шу йиллар Зайнаб Мирсаломова ҳам қизлар мактабида муаллималик қилди, ҳам 5-интернатда тарбиячиллик вазифасини ўтади, ҳам музофот комсомол комитетининг пленум аъзоси сифатида қишлоқлар, районлар кезди, одамлар қалбида эрк, маърифат чироқларини ёқибди давом этди. Шу йилларда кўрган-билган воқеаларидан қай бирини сўзлаб берсин сизга Зайнаб опа. Зухра исмли аёлнинг Зайнаб тенги ўқитувчи қизининг дарс бериб турган пайтида босмачилар томонидан ёндириб юборилгани ҳақида гапирсинми? Узининг Чувана қишлоғида Вилоят комсомол конференциясини ўтказиб турган пайтида босмачиларнинг ҳужум қилиб қолганлари, ўқларнинг қулоғи тағида визиллагани ҳақида сўзласинми? Қон тўлган кўзларининг унга таҳдидли боққани, пичоқ тутган одамларнинг унинг изига тушганлари тўғрисида ҳикоя қилсинми? Буларни ҳаяжон билан эслайди Зайнаб опа.

Ҳап 1928 йили Зайнаб Мирсаломованинг пойтахт Самарқандга келиши, Ўзбекистон Давлат педагогикасининг химия-биология факультетига ўқишга киришига келиб етади. Зайнабнинг ўқишдаги муваффақиятларидан бохабар бўлиб қувонасиз. Айниқса қизининг шоир, ёзувчи Шокир Сулаймон билан муҳаббат иллари ила боғланиши, ширингина турмуш кўргани, кетма-кет дундиқ фарзандлар кўргани сизни ҳушнуд этади. Зайнабнинг бахт қосаси чиндан тўлиқ эди шу йиллари. Аҳил-иноқ онланинг ардоқли бекаси эди у, оқшомлари Шокир Сулаймоннинг Ғафур Ғулом, Ҳамид Олимжон, Ўйғун қаён дўстлари даврасида ўтарди, кундузлари қишлоқ хўжалиги институтида ассистентлик қилар, олий партия мактабида химия ва биологиядан лекциялар ўқиди. Кейин у Андижонда 15 йил ишлади.

Пахтабод қишлоғининг каттадан кичингича кадрдон бўлиб қолди у. Шу йиллардаги унинг доврўғини кўрсангиз. Москвага, биологлар стез-

дига борган ҳам Зайнаб опа, область мактаблари бўйича биринчи бўлиб Минчурин боғи, теплица ташкил этган ҳам Зайнаб опа, газета-журналлардан мухбир келса, рўпара қилинадиган ҳам Зайнаб опа. Ёш ўқитувчиларни ҳам иш тажрибасини ўрганинг дедя Зайнаб Мирсаломова ҳузурига—Пахтабоддаги 17-мактабга йўлаларди.

15 йил мобайнида Зайнаб опа пахтабодлик қанча-қанча ёшларни ҳаётга йўлладийкин? Бу орада унинг ўз фарзандларига ҳам онладан учирма бўлишга фурсат етди. Ўғли Муроджон Одесса шаҳридаги заводда мастер бўлиб ишлай бошлади. Пўлатжон Тошкент қишлоқ хўжалигини ирригациялаш ва механизациялаш институтини тугатди, қизи Нодира эса Тошкент чет тиллар институтини... Кенжа Муинра Тошкент тил ва адабиёт институтига кириш имтиҳонларини топширди. Зайнаб опага пахтабодликлар билан хайрлашиш пайти етганди. Пойтахтга тантана билан кузатиб қўйишди. Зайнаб опанинг кейинги тўрт йиллик педагогик фаолияти эса Тошкентдаги 3-мактаб-интернат билан боғлиқ ва ниҳоят... пенсия, давлат берган ёруғ-шинам уй, неваларининг чучук тили...

1965 йили Зайнаб опа ҳаётида унутилмас воқеа бўлди. «Фаргона» газетаси ёзган ўша ўн уч қалдирғоч ора-

дан 42 йил ўтгач, ўша Қўқонда, ўша мактаб, ўша синфда учрашишди. Собитқ ўқувчилардек ҳамма ўз ўрнини эгаллади. Лекин энди уларнинг бари кексайган, вазириялашган, республиканинг таниқли одамлари бўлиб етишшганди. Ана улар: академик — Теша Зоҳидов, профессор Улуғ Турсунов, редактор, таржимон Малик Раҳмон, область партия комитетининг биринчи секретари Фаҳриддин Шамсидинов, доцент Райим Отажонов, республикада хизмат кўрсатган ўқитувчи Зайнаб Мирсаломова...

Собитқ талабалар суҳбат орасида «Фаргона» газетасининг 24 май сонидида ўша мақолани, ўша чиройли истакни яна бир бор эслашди: «Ўн уч—ўн уч минг бўлсин!» Яна шунинг ҳам эслашдики, шу 1965 йили республикамиздаги мактабларда ишлаб турган ўқитувчиларнинг сони 113 мингга етибди, яъни «Фаргона» газетасининг қилган орзусидан юз минг ортди кетибди. Қандай қувончли хабар! Шулар орасида Зайнаб Мирсаломованинг қирқ йил мобайнида етиштириб чиққан талабалари қанчайкин? Одатда қалдирғоч баҳордан, гуллардан, гўзалликдан дарақ беради. Ўн уч қалдирғочнинг бири—Зайнаб Мирсаломова ҳам республикамизга маърифат баҳорини ёйганлардан бири, ўзи жилга бўлса-да, бутун бошлиқ водийни гуллатган, сероб қилганлардан бири.

Гулчехра НУРУЛЛАЕВА.

Раънохон Валиева Фаргона областининг Бағдод районидаги «Ҳамзабод» наслчилик совхозининг илғор молбоқари. У ўзига бириктилган 200 бош сигирни яхши парвариллайди.

М. Зияев фотоси

МИНГ

Дўстлик — нақадар ёқимли сўз. Дўстликнинг забардаст қўллари нақадар катта ва қудратли кучга эга. Совет социалистик республикалари халқларининг метин дўстлиги 50 йил давомида, қанча доvon ва синовлардан ўтиб, чиниқиб, мустақкам-либ қудратга айланди.

Иттифоқимиздаги кўп миллатли халқлар ҳам-иша ёнма-ён, ҳамиша бирга. Шодлик айёмларида ҳам, таҳлика кунларида ҳам. Украин, белорус, рус оғаларимиз тупроқлари немис фашистлари бошлаган уруш гирдобиди қолган оғир дамларда рус, ўзбек, қозоқ, татар, туркман ўғлонлари ўша ер фарзандлари билан ёнма-ён туриб, Ватанни қўр-раклари билан ҳимоя қилдилар. Чўлу биёбонларни ўзлаштириш зарур бўлганда яна ҳамма қардош халқлар бир ёқадан бош чиқариб меҳнат қилдилар, биргаликда каналлар қазидилар.

Ўтган йил баҳориди Тошкентимиз бошига оғир мусибат тушди. Қўтилмаганда келган табиий офат минглаб хонадонларимизни вайрон қилди. Халқи-мизнинг бузилмас дўстлиги, Совет давлати қудра-ти, партия донолиги, совет кишиларининг меҳри-бон қўллари яна ўз кучини кўрсатди. Муаззам пойтахтимизга ҳамма республикаларимиз халқла-ри закиллари кўмак учун зудлик билан етиб ке-либ, ҳамдард, ҳамнафас бўлишди.

Тошкентни ҳозир қурилиш майдони деса бўлади, шаҳарда қурилиш ишлари шу қадар авж олдики, жаҳон шаҳарлар қурилиши тарихида ҳали бундай жасорат ва мардликни ҳеч эл ва ҳеч юрт кўрган эмас. Ўша ташвишли кунлардан буён атиги бир ярим йилча вақт ўтди. Ана шу қисқа муддат ичи-да шаҳаримизда бир миллион икки юз минг квад-рат метр турар жой бинолари қурилиб, меҳнаткаш-ларимизга ҳади этилди. Ун беш минг ўринли мак-

таб, беш минг ўринли болалар богча-ясиллари ва бошқа объектлар қуриб битказилди.

Шу кунда шаҳримизнинг қаерига боқманг, пой-девори дўстлигимиздек мустақкам, яшаш учун қу-лай, кўркам биноларни кўрасиз. Буларни дўстла-римизнинг қудратли қўллари бунёд этган. Маса-лан биргина Чилонзорга назар ташланг. Ўтган йили Чўпонота тарафга борган киши бу ерларни энди таниёлмай қолади. Кенг асфальт йўл ёқалаб, кўп қаватли бинолар қад кўтарган. Сиз трамвайда кетаяпсиз. Ғафур Гулом кўчаси, Фарҳод, Ширин, Қурилиш... Бу Украина, Белоруссия, Москва, Қозо-ғистон, Қирғизистон республикалари бунёд этган янги районнинг янги маҳаллалари, кўчалари. Дўст-лар қуриб берган уйларида минеатдор тошкентлик-лар бахтиёр яшайди.

Ғафур Гулом номидаги текис ва кенг кўчанинг ўнг томонида миллий нақшлар туширилган кўркам бинолар кўзга ташланади. Буларни қозоқ биродар-ларимиз қуриб берди бизга. Бу азамат бинокор дўстларимиз Тошкент зилзиласидан 10—15 кун ўтар ўтмас, биринчилар қаторида келишган. Уста бинокорларнинг катта коллективи дўстлик олдида-ги бурчларини биринчи бўлиб бажаришди. Улар 28 минг квадрат метрли турар жой бинолари қу-риб беришди. Шу кунда Қозоғистоннинг Чимкент область қурувчилари яна бир катта мактаб бино-сини қуриб битказиш олдида. Биринчи сентябрь кунини бир минг бола ана шу нурли мактабда, кенг, қўлай синфларда янги ўқш йилини бошлашади.

Бу ердан сал бериюкда, пештоқига «Фрунзе — Тошкент» деб ёзилган тўрт қаватли биноларни кў-расиз. Буларни қирғиз биродарларимиз биз учун қуришган. Севган ишини, бола-чақасини, туғилиб ўсган элини ташлаб етиб келишди шаҳримизга

РАҲМАТ!

улар. Бу ерда биз билан зилзила даҳшатини ҳам баҳам кўриб ҳамма қийинчиликларга бардош бериб, ўзлари палаткалар, вагонлар ёки ҳали қурилиб битмаган ноқулай уйлarda яшаб, дўстлар учун бошлана қурдилар. Буёқ жасорат кўрсатиб, меҳнат қилишди. Улар ёруғ юз билан, ўз юртларига бизнинг миннатдорлик, дўстлик меҳримизни олиб кетар эканлар, улар қурган 11 минг 300 квадрат метр саҳнга эга бўлган янги уйлардаги тошкентликлар минг раҳмат, дўстлар, қардошлар! Оқ, оппоқ йўл сизларга, дейди.

Бугун бу уйларда фаровон, осойишта ҳаёт давом этади. Одамлар қулай уйларда яшаб ўз меҳнат постларига коммунистик ҳаёт қуришда актив иштирок этмоқдалар. Фақат советлар диёрида ана шундай мустаҳкам дўстлик, қардошларча иттифоқлик барқарор бўлган ердагина бундай бўлиши мумкин.

Шахримиз ҳуснига ҳусн қўшиб, ўзбек хонадонига бахт ва шоду хуррамлик ҳада этган ёр-биродарларимизга, қадрдон, қондош дўстларимизга, азамат бинокорларимизга минг раҳмат дўстлар, юзларча тасанно, деймиз.

Суратда: қардош Қирғизистон ва Қозоғистон Совет Социалистик республикаларининг қурувчиларидан бир гуруҳи: чапдан — Т. В. Абдухалиқова, В. М. Горбунова, В. С. Некрасова, Г. А. Ашурова, Л. Г. Беспалова, Л. Т. Мартинцева, И. А. Бекова, Т. В. Петренко, Н. Е. Комич, Л. С. Алферовалар.

Р. Альбеков фотоси.

ИРЕН ЖОЛИО-КЮРИ

Шу йил 12 сентябрда радиоҳимия ва атом ядроси физикаси бўйича машҳур француз олимаси ва йирик жамоат арбоби Ирен Жолио-Кюри туғилганига 70 йил тўлади.

Ирен Жолио-Кюри таълиқли олимлар оиласида дунёга келди. Унинг онаси Мария Склодовская-Кюри радиоактив моддалар ҳақидаги таълимнинг яратувчиларидан бири, отаси Пьер Кюри Франциянинг энг йирик физик ва химик олимларидан эди.

Ирен Жолио-Кюри 1920 йилда 23 ёшида Париж университетини тамомлагандан сўнг, онаси Мария Склодовская-Кюри лабораториясида ишлаб бошлади: беш йилдан кейин докторлик диссертациясини ёқлади. 1934 йилда онасининг вафотидан сўнг Париж университети лабораториясини бошқаришда ҳам унинг вориси бўлиб қолди.

Ирен Жолио-Кюри турмуш йўлдошин — машҳур олим ва йирик жамоат арбоби Фредерик Жолио-Кюри билан биргаликда сунғий радиоактивликни кашф этди ва нурнинг моддага айланишини, яъни гамма-квантларни позитрон ва электрон яратилишини тажрибада исбот қилди. Уларнинг бу кашфиёти Нобель мукофотиغا сазовор бўлди.

Ирен Жолио-Кюри Фредерик Жолио-Кюри билан биргаликда химик элементларнинг табиятда учрайдиган сунғий радиоактив турларини (изотоплар) топдилар ва уларнинг хусусиятларини ёрғичиб, радиоактивликнинг янги тури — позитрон радиоактивлигини очдилар. Улар оған сунғий радиоактив элементлардан бири кейинчалик Ирен ва Фредерик Жолио-Кюрилар шарафига кюриум деб атала бошланди.

Ирен Жолио-Кюри сунғий изотоплар ишлаб чиқариш сирини очиб, химия, биология ва медицина инсонга хизмат қилдиришда бебаҳо қўрол яратди, унинг кашфиёти атом энергетикаси учун асос бўлиб қолди.

Ирен Жолио-Кюри ра-

диоҳимия, атом ядроси физикаси соҳасида катта янгиликлар очган тадқиқотчи-олимасига бўлиб қолмай, балки йирик фан таъшилотчиси, бегиним жамоат арбоби, СССР Фанлар академиясининг аъзоси эди.

1946 йилдан бошлаб атом энергияси бўйича Франция ҳукумати коммиссариатида ишлади. Тинчлик тарафдорларининг халқаро ҳаракатида иштирок этгани ва атом энергиясининг тинчлик мақсадларидагина фойдаланишини талаб қилгани учун 1950 йилда Фредерик Жолио-Кюри билан биргаликда коммиссариат составидан четлатилди.

Бироқ Ирен Жолио-Кюри тинчлик тарафдорларининг халқаро ҳаракати ва Халқаро хотин-қизлар ҳаракати сафларида туриб янада активроқ курашга киришди. 1945 йилда Халқаро хотин-қизлар конгрессида, 1949 йилда тинчлик тарафдорларининг биринчи Конгрессида, 1950 йилда — Иккинчи конгрессда иштирок этди. Ирен Жолио-Кюри—Тинчлик тарафдорларининг жаҳон Конгретининг аъзоси, жаҳон Тинчлик Советининг аъзоси эди. У умрининг охиригача (1956 йилгача) тинчлик учун курашувчилар сафида қолди. Буёқ заковат эгаси бўлган бу олижаноб олиманинг фанга қилган ҳиссаси — бебаҳо-дир.

Д. ВАЛНЕВА.

Қишлоқ Советининг раиси Муслима Раҳмонова ҳамиша бамаслаҳат иш кўради. Суратда: Муслима Раҳмонова (ўнгдан биринчи)— кутубхоначи С. Жумаева ва «Правда» колхози партия комитетининг секретари Матлабхон Иброҳимовалар билан суҳбатда.

Б. Мўминов фотоси.

Эрта тонгда уйғонган Муслима опа остона босиб кўчага чиқиши билан бир тўда шўх-қувноқ қизларга дуч келди.

— Ассалом, опамулло!

— Салом, салом, қизлар. Далагами? Ҳа, баракалла, яшанглар.

Муслима опа қизлар билан катта йўлга бурилди. Велосипед, мотоцикл минган йигитланглар, тракторини пахтазор томон бураётган механизаторларга дамба-дам дуч келарди у. Атрофдаги бахт, жўшқинлик опа руҳини янада қанотлантирди. Шу баҳона бир нарсани эслади: ўйлари беихтиёр уруш йилларига кўчди.

Қадимий Бухоро қалъасидан унча узоқ бўлмаган Шергирон қишлоғида бор-йўғи йигирма чоғлик ёш-яланг-у, қариялар қолган эди ўша кезларда. Йигирма чоғлиг-а!..

Муслима звено бошлиғи эди. Дугоналари билан кеча-кундуз далада бўлишарди улар. Оғ сўриб, кетмон чоғиб, нина билан қудуқ қазигандай, «оқ олтин» ундиришарди ўша йиллари. Ҳозирғидай қудратли техника қаёқда эди дейсиз. Қишлоқ ҳувиллаган, машаққат чангига ботган йиллар эди.

ШЕРГИРОН ОНАХОНИ

Бу ўтмиш лавҳаси.

Эндилликда пахта етиштиришда деҳқон бутун қулайликларга эга. Айниқса аёлларнинг меҳнати анча енгиллашган: нони нов-ноҳонада, боласи боғча-яслида. Газ, кир ювиш машинаси, электр улар хизматида.

Шергирон қишлоқ Советининг раисаси Муслима Раҳмонова ана шулар ҳақида ўйлади. Нигоҳи яшил либосли, кўркем манзарали қишлоқ бўйлаб кезар экан, бу гўзаллик унинг кўзи олдида, унинг иштирокида бунёд бўлганидан қалби тўлқинланди.

Қишлоқ икки йирик хўжалик — «Ленин йўли» ва «Правда» колхозларини ўз ичига олган. Унда қарийб 10 минг аҳоли истиқомат қиляпти. Муслима Раҳмонова ана шундай қишлоқнинг онахони. Қишлоқ Совети ва унинг доимий комиссиялари меҳнаткашларнинг турмуш шароитларини яхшилашга алоҳида аҳамият бермоқда. Совет ҳузуридаги мавжуд етти доимий комиссияда етмишдан ортиқ депутат фаол хизмат кўрсатмоқда. Бу-

нинг самараси сифатида янги қурилган йирик касалхона, иккита медицина пункти ва тугруқхона қишлоқ меҳнаткашлари хизматида. Учта саккиз йиллик, иккита ўрта ва битта бошланғич мактабда қарийб уч минг бола ўқимоқда.

Колхозларда меҳнаткашларнинг турмуш шароитини яхшилаш ва қишлоқлар жамолини гўзаллаштиришда ҳам талай ишлар қилинди. Учта ошхона, магазинлар, мактабларда буфетлар очилган. Биргина «Правда» колхозида ўндан ортиқ кутубхона, ҳашаматли клуб ва ўқишхона бор. Шунингдек «Ленин йўли» колхозида олти кутубхона, ўқишхона мавжуд. Бу маърифат ўчоқлари қарийб 10 минг нусхадан ортиқ китоб фондига эга. Кутубхоналарга қишлоқ ёшлари тез-тез тўпланишади. Саида Жумаева мудирлик қилаётган кутубхонада яқинда ўтказилган кечалардан бири «Бахт ва саодат поэзияси» деб номланди.

Турмуш гўзаллиги учун ку-

раш қишлоқ Совети депутатларининг диққат марказида. Шу йилнинг ўзида «Ленин йўли» колхози қишлоқларида 13 километрлик янги йўл қурилди. Унинг икки ёнига 6500 туп мевали ва манзарали дарахт кўчати ўтказилди. Иккала колхоз марказида ҳам истироҳат боғи барпо этиляпти. Бу янги боғларда қарияларнинг кўп қаватли дам олиш уйлари бўлади.

Бажарилган ишлар анчагина. Лекин Муслима Раҳмонова бугун билан қаноатланиб қоладиганлардан эмас. У эрта ҳақида ҳам ўйлайди. Мана ҳозир ҳам идорасига қиради-ю, биринчи қиладиган иши «Правда» колхози партия комитетининг секретари Матлабхон Иброҳимова билан яқинда сессия муҳокамасига қўйиладиган масалалар юзасидан маслаҳатлашиб олишади.

Қишлоқ онахонининг режалари талайгина. Бу режаларнинг амалга ошишида раиса депутатларга, оммага суянади.

Мурод ХАЛИЛ.

Бухоро райони.

ЧОЛ

(Шу номли романдан парча)

Зумрад қалин узун сочини қунт билан тарагач, пешана ва чаккаларидаги жингалакларини ойна қаршисида ўтириб тартибга солди-да, ювилган кўйлагини кийиб, айвонга чиқди. Бугун у жуда хурсанд, чеҳраси очиқ. Нонуштага қушдай енгил келиб ўтирди.

Чол ва кампир тирикчилик икир-чикирлари устида ёжиллашиб ўтирардилар.

— Бу нимаси, ҳар кун хархаша, бежанжал кун ўтмайдими, уят-ку ахир,— деб, Зумрад уларни босиб қўйди.— Бугун чоршанба бозор,— деди у онасига. Эски Жўвага бораманда, жиякларни пуллайман. Кейин гулдор фаранг читдан кўйлаклик оламан. Янги нусха чиққан, ойи, биласизми?

Кампирнинг эисаси қотган эди, силтаб ташлади. — Тек ўтир, бозорга ўзим бораман. Қўчага ёмон ўрганибсан, тентираш қизларга ярашмайди. Ингиб бер менга жиякларингни,— деди кампир юзига фотиҳа тортиб.

— Ойижон, ўзим сиздан ўргилай!— деди онасига ялиниб, эркаланиб қиз.— Лаҳзада сотиб қайтаман, бозор тўла мендақа қизлар, нима бўлибди, мен ҳам борсам. Ҳаялламай қайтаман. Сиз менга керак читни билмайсиз, ўзим ёқадиганини танлаб оламан.

Момосулув жаҳдан тушди. Қизнинг бугун хурсандлигини кўриб, она қалби бир оз юмшаган эди. Эридан бой совчи юборганини биринчи дафъа эшитганида, ёлғиз қизини қўш кундош устига беришдан заҳраси учиб, розилик бермаган эди. Бироқ, дукчининг бой ҳақидаги ҳар кунги гаплари, турмушнинг танглигидан шикоятини эшитавериб, қизим қўўлиқкина, кўзга яқин, зора бойга сўзи ўтадиган эрка хотин бўлса, деб розилик бера қолган эди. Сўнгги кунларда хафақонлиги, ота-она раъйига юрмаётгани учун қизини қойиб қўйса ҳам, кўндиришга уричиб насиҳат қилса ҳам, барибир ўзи хурсанд эмас эди. Кун-узун кун, ёлғизгина қизимни қандай ўз қўлим билан жаҳаннамга ташлайман, деб ўйлагани-ўйлаган, ҳатто шунини ўйлаб тунлари ҳам уйқуси қочиб кетар эди. Она қизининг қайфиятидаги ўзгаришни кўриб, унинг қуёшда чўмилгандай ёруғ юзига боқиб мулоиймлашди.

— Майли, ўзинг бора қол, қизим,— деди.— Пулнинг ярмига турлаб ипак ол, қолганини сарфлама, читингни кейин сларсан, ров изинига қайт.

— Хўп, ойижон, мен дарров бориб келаман,— деди Зумрад севиниб. Жиякларни бир дока рўмолга тугиб қўйнига тикди-да, эски паранжисини бошига илиб, кўчага югурди.

Баҳорнинг роҳатбахш шабадаси кўнгилларга ҳузур бағишлайди... Кўм-кўк осмон узра узоқдаги чўққиларида оппоқ қор чақнаган тоғлардан гала-гала оқ булутлар қарвони кўрам сузади.

Зумрад югура-югура, ҳаллослаганча лаҳзада Эски Жўвага етиб келди. Бозорда одам қалин, кампирлар кўп, қизлар, жувонлар ҳам оз эмас. Жияк, дўппи ҳаддан зиёд сероб, дўппиларнинг нусхаси, хили кўп. Арзон, деҳқонбоп сатин дўппилардан тортиб, бойваччалар киядиган тагдўзи, чамандагул, сидирга сипоҳ дўппиларга қадар ҳаммаси бор. Ғовур-ғувур — бозор ғавғоси, сотувчилар билан харидорлар ўртасидаги жаллобларнинг «ҳа баракалла»си, шовқин қулоқни қоматга келтиради.

Зумрад жиякларини пешинга яқин пуллаб бўлди. Чақа ва тангаларини нимчасининг ички чўнтагига жойлаб кўнгли тинчигач, дўппи бозоридан чиқди. Юк ортилган аравалар, эшаклар, қўллари ни чўзиб турган тиланчилар, сават-сават нон кўтариб югурган болалар, Машраб ғазалларини ўқиб «Е ҳул» дея бақириб кетаётган қаландарлар тўла кўчани оралаб бораётган Зумрад таққа тўхтади. Қизнинг рўбарўсидан Умарали чиқиб қолган эди. Зумрад секин ўзини четга олди, юраги гурс-гурс уриб кетган эди. Зумрад қочишни мўлжаллаган эди, ammo уни узоқдан пайқаб қолган Умарали йўлини тўсди.

— Ассалом, яхшимисиз?— сўрашди Умарали секин, ўзига хос мулоийм товуш билан.

Зумрад уялибгина билинар-билинимас қаддини эгиб, жавоб қайтарди.

Умарали ҳам бу учрашувнинг қувончидан, ҳаяжонидан қизариб кетган эди. У овозини псайитиб шивирлади:

— Дарров танидим, бир онда... Узоқдан паранжингиз кўзимга ўтдай кўринди, таниш бўлиб қолган... Хамиша кўз ўнгимдасиз...

— Шундайми?— деди Зумрад, унинг нозик табассуми товушидан билинарди.— Ҳазилини яхши кўрасиз...

— Ният холис экан, алҳамдулилло, мана учратдим.

— Қўйинг-э бунақа гапларни...— деди Зумрад нозли товуш билан. — Аттордан ипак олгани кетаё-тувдим...

— Ҳамроҳ бўлай сизга — журъ-атсизгина сўради Умарали.

Қиз олдинда, йигит бир қадам орқада борар эди. Атторликка ет-ганда Зумрад тўхтади.

— Муюлишда кутиб туринг,— шивирлади у.

Умарали кулимсираб, оҳиста бо-шини қимирлатди, қиз имлаб кўр-сатган бурчак томон юриб кетди.

Зумрад ҳар вақт ипак харид қи-ладиган дўкони олдида тўхтади. Қаригина, жиккак, мулойим киши-га одоб билан салом бергач:—Сав-долари яхшими?—деб сўради.

Чол ҳам ҳушмуомалалик билан:— келинг-келинг, ой қизим, кампир саломатмилар?— деб қуюқ сўраш-ди.—Хизмат?—дея дарҳол ранг-ба-ранг жилоланиб турган ипакларни саралашга киришди.

— Тўрт сўмга хиллаб ипак бе-ринг,— деди Зумрад пулни узатиб.

Чол турли рангдаги калава-кала-ва ипакларни тарозида тортар экан, бир нафас жағи тинмади. Ё ўтган-кетган, эшитган гапларини сўзлар ё Зумрадга турли саволлар ёғди-рар, эзмаланар эди.

Юраги така-пука, шошиб турган Зумрад ипак-ларни қўлига олган ҳамон гўё қанот пайдо қил-гандай, Умарали томон учди.

Икковлари бозордан чиқиб Жанггоҳдан ўтгач, сув ёқалаб кетдилар ва кимсасиз тор кўчага кир-гандан сўнг бир пана жой топиб ўтирдилар.

Зумрад сачвонини гоҳ қия очар, гоҳ ёпиб гапла-шар эди. У сачвони тагидан йигитга тўйиб-тўйиб қарай олади. Бавраста қомат, нурли кенг пешана, тимқора пайваста қошлар, ҳамиша кулимсираб ту-радиган маъноли кўзлар... Ўзига ярашган мўйлов... «Афсуски фақир...—кўнглидан ўтказди Зумрад йигитнинг бошидан оёғигача разм солиб.—Бахтим фақат шу йигитда!»—деган қатъий қарорга кел-ди у.

Умарали аста-аста, бироқ ҳарорат билан сўз-ларди.

— Зумрадхон, инқилоб машъалдай ярқираб кел-ди ватанимизга... Хўрият келди-ю, аммо гариб, фақир халқимиз ҳануз гўрбатда... Буржуйлар, ке-наслар, тўқлар, жиловни қўлга олди. Туркистон диёрининг аҳолиси ялписига оми, шу сабаб ғафлат ўйқусида. Бойларимиз ўз ҳамёнлари ғамида, ула-молар динни қалқон қиладилар, аммо танга кўр-салар ўзларини томдан ташлайдилар. Жадидлар бойларнинг парвонаси. Аввало бой болалари ўқи-син, халққа навбат кейин келади, дейди улар.

— Жадид деганингиз кимлар бўлади?—сўради жиддийлик билан Зумрад.

— Бу сўз арабча, Зумрадхон,— жавоб берди Умарали.—Айнан маъноси янги усул демакдир. Янги усулдаги одамлар жадидлар дейилади, янги усулдаги мактаблар жадид мактаблари дейилади.

— Ҳм-м, шундайми,— деди ўйланиб Зумрад.—

Бир марта эшитган эдим, янги мактаблар очилар эмиш, деб марҳума отин ойимнинг захраси учган эди. Гапиринг-чи, эшитай, қулогим сизда.

— Ўйлаб турсам, фикр этсам оламнинг иши ни-ҳоят мушкул, дейман. Хаёл дарёсида оқишни се-ваман, ўйлаб-ўйлаб дейманки, халқ ечади-да ту-гунни, шундай фаҳмлайман. Омма тебранса, бир онда тоғни толқон қилади. Куч-да у, нуқул куч, қудрати зўр. Қадимдан таомил шу, омма ҳал қи-лади ҳар бир чигилликни. Зиёлилар оммабоп йўл-ни тутсалар эди, барча мушкуллар осон бўларди. Бизнинг ғофил халқимиз тарбия, маърифат талаб-горидир. Хулқ-одобимизга тарбия зўр таъсир эта-ди, тарбия нечоғлик тўғри ва яхши бўлса, хулқ ва одобимиз шунчалик гўзал бўлгуси. Баъзан татар зиёлилари билан суҳбатда бўламан, мунозара қи-ламиз. Мактаб ва мадрасаларнинг ислоҳоти ҳақи-да муноқаша юритамиз. Ўйлаб қарасам, дарҳақи-қат мадраса ниҳоят чиринган, унда ёлғиз диний ва шариат қонунари, алмиссқдан қолган қондалар йўсинида таҳсил олиб борилади. Тошкент, ҳатто Бухоройи шариф мадрасаларида ўн беш, йигирма йиллаб таҳсил кўрган талабалар бўлади, гоҳо би-ри олим чиқиб қолмаса, кўпчилиги нодон қолади. Мана, саккиз йилдирки, мадрасада истиқомат қи-ламан, арабчани мукамал ўргандим, аммо бошқа фанлардан, илмдан маҳрумман. Туркистон диёри қуюқ зулматда; нур-зиё, шуъла йўқ... Ватанимиз-нинг аҳволига назар солсам, ўпқун ва зулмат кў-раман, бир тутам зиё йўқки, кўнгулни равшан қил-са... Мана, рус тилини мутлақ билмаймиз, аммо маърифатимиз, маданиятимиз учун бу ғоят зўр зарурият.

— Тўғри айтасиз,— унинг сўзини бўлди Зум-

рад,— мен «қизимка» «маржа»дан бошқа сўз билмайман. Гапиринг, мулла ака, сиз гапни узмасангиз, мен фақат эшитсам.

Умарали табассум қилди.

— Аллақандай гаплар билан сизни зериктирдимми деган андишадима,— деди Зумрадга сачвон орқали термилиб, сўнг тагин сўзлай бошлади. Ҳаётнинг гўё бир денгиз каби тўлқинда тургани, Россиядаги инқилоб бўрони, бунинг мавжи, садоси бу ерларга ҳам етганлиги, рус ишчиларининг талаби, мусулмон меҳнаткашлари орасида ҳам турли ташкилотлар, жамиятлар барпо бўлаётганлиги ҳақида узоқ гапирди.

— Бу зулматдан, ғафлатдан, нодонликдан қутулмоқ учун эллик йилми, юз йилми керак бўлади-ми?— деб сўраган эди Зумрад. Умарали ўрнидан туриб кетди. Туркистон ўлкаси тарихида ибн Сино, Улугбек, Навоий каби чақнаб ўтган юлдузлар ҳақида ҳарорат билан сўзлади Умарали. Лекин бир равшанлик кўрган кун, илмда, санъатда ярқираган шону шавкат хонлар зулмидан таназзулга учрагани ҳақида ёрқин мисоллар, ўткир ифодалар билан гапирди.

— Ҳуррият мавжлари тонг шаббодаси каби оромбахшдир. Шояд бахт ва иқбол умидимиз қуёшдай чақнаб кетса,— деди Умарали.

— Қошки эди...— деди енгилланиб Зумрад.— Биз каби мазлумалар ҳам маърифатдан баҳраманд бўлса.

Умаралининг фикрида, хаёлларида шу тобда бир кескин ўзгариш бўлганини дарров пайқаган эди Зумрад. Йигитнинг юзидаги қайғу кўлкасини, ичидан узун бир хўрсинганини сезган эди хассос қиз. Оғир сукутга чўмган Умаралига чуқур муҳаббат билан, меҳр билан термилди, унинг кўзларидаги маънони, юзидаги дард мавжини англаган эди.

— Ҳовлига борган эдим,— деди чуқур хўрсиниб Умарали,— синглим сиз ҳақингизда бир машъум хабарни айтиди, бутун вужудим ўт бўлиб тутаб кетди. Зўрга ҳужрамга қайтдим. Кечаси билан кўзларимга уйқу қўнмади...— Умарали қуйи солинган бошини кўтарди, умид ва орзулари чил-чил бўлгандай дард билан боқди қизга.— Ростми бу гаплар?...—сўради ғайритабиий товуш билан аламдан эзилган ҳолда.— Бойгами? Тўйингиз бўладими?..

Зумрад бир лаҳза жим ўтирди, кейин сачвоннинг қия очди:

— Ҳа, бу гаплар рост.— Зумрад чуқур хўрсинди.— Пули кўп бойлар қутуради, камбағалларнинг дами ичиди...

Умарали оқариб кетди, аъзойи бадани ёниб, борлигини чакмоқ ёқиб ўтгандай бўлди. Беҳуш, рангсиз лабларини аранг қимирлатиб, «Ҳим-м»,— деди-да, кўзларини ерга тикди.

Зумрадининг раҳми келди. Нозик қалби билан яна шунга англадики, йигитнинг куйиб-пишиши бежиз эмас экан.

— Мен «йўқ» деб оғимни тираб турибман. Улсам ҳам бойга тегмайман, дедим. Эшонхон бўзчининг моқисидек худо берган қуни қатнагани-қатнаган. Кеча жувонмарг яна отамга учрашибди, бой сафарга кетаяпти, четда ташвишли иши бор, шу ишини бир ёқлик қилса, тўй, депти. Сиз нима дейсиз, мулла ака, нега индамайсиз?— сўради Зумрад Умаралига алам ва изтироб билан тикилиб.

Рассом Чингиз Аҳмаров чизган сурат.

Умарали юрагидаги ишқини оташин сўзлар билан қиз олдида тўқди, кейин деди:

— Ҳа, биз камбағалларнинг дардимиз ичимизда. Лекин инонинг, Зумрадхон, туну кун хаёлим сизда... Ишқ девонасиман, кеча-кундуз ишқ ғамини чекаман...

Кўрдим ул хуршид ҳуснин, ихтиёрим қолмади.
Соядек бир ерда турмоққа қарорим қолмади.
Бир кун ўлмас талъатинг кўрмак муяссар, оҳим,
Заррача улқун ёнинда эътиборим қолмади.

— Яхшими? Гўзал ва чуқур маъноли назм...— узун ўқ тортиб, сўздан тўхтади Умарали.

Зумрад табассум билан жавоб берди:

— Мавлоно Ғузулийнинг ғазаллари дардли дилларга малҳам. Қани, мен ҳам сиз каби ҳамиша китоб ўқисам. Пешанам қурсин, кун бўйи силлам қуриб игна билан ипак чатаман...— деди қиз маъюс.— Бошимда шўрим кўп, билмадим, бу фалокатдан нечук қутуламан?

Умарали пешанасини ушлаганича жим ўтирарди. У қаттиқ изтироб чекар, аммо ноилжликдан, ночорликдан талвасада, саросимада эди.

— Ишқ дарди ёмон нарса...— деди ёниб Умарали.— Мен ишқингиз мубталосиман. Наҳотки бахт қўлимдан кетди?!

Умаралининг бу сўзи Зумрадининг барча умидларини қўкка соғуриб юборгандай туюлди. Бир зум сукутдан сўнг хўрсиниб ўрнидан турди, «Хайр, мулла ака!...»— деди фақат ва тез-юриб кетди. Қизнинг юзини ювиб, шашқатор оқаётган қайноқ кўз ёшларини Умарали кўрмади. Аммо «Хайр, мулла ака!...» деганида қизнинг овози аламли титраб чиққанини сезд...

Зулайҳо Аҳмаджонова.

Атласдай товланар ранглар чаманда,
Олтин ёмғир ювар гуллар тожини.
Жаранглаб ҳавода нозли бир ханда,
Қалбга боғлар тунинг ипак сочини.

Бу кунги тун ҳам шоир тасвиридек сеҳрли, гўзал. Гулу райҳон гуркираб ўсиб ётган ҳовли ой нурида.

Менинг ҳам ҳаёлим ойдин. Ўйларимда кун бўйи кўрганларимни шарҳлайман ва уни қоғозга туширишга шошиламан. Кўрганларим, кечирганларим шундоққина кўз ўнгимда.

Кент асфальт йўл кесиб ўтган сой суви шаффоф. Қирғидаги азим терак яроқлари шитирлайди. Сойнинг чап томонидаги, пештоқиға «Ип йигирув-пайпоқ тўқув» комбинати, деб ёзиб қўйилган дарвоза томон келувчиларнинг чеки йўқдек. Комбинат ишчилари — қувноқ йигит-қизлар. Гўдагини етаклаган келинлар, меҳнатдан қадр топган, чаккасиға қиров кўнган аёллар. Чехраларида табассус, хотиржамлик. Сўхбатларига қулоқ тутаман, ҳаётларидан мамнулик.

Ана, ўзининг ҳазил-мutoйибалари билан ёнидаги ёшлангларни қулдириб бир аёл келяпти. Унинг қадди-қомати келишган, қошлари пайваста, қорачадан келган, боқишлари тетик. Мен уни танинман. Зулайҳо Аҳмаджонова. Комбинат ишчилари уни машъалимиз, дейишади. Комбинат «Хўрмат тахта»сига қўйилган сурати тепасига ҳам шундай деб ёзилган.

Зулайҳо оддий ишчи. Унинг комбинатга ишга келганига етти йил бўлди. Бу айтарили кўп вақт эмас. Лекин:

Қўз очиб-юмгунча ўтган дам — қиммат.
Бир лаҳза мазмуни бир бутун баҳор...

деган эди атоқли шоир Ғафур Ғулом.

Зулайҳо пилик ўровчи азамат машиналарининг уч қаторини бир варақайга бошқаради. Иши нозик. Ғалтаклардан-ғалтакларга ўралаётган пахта пиликлари узи-

лувчач бўлади. Бошқарувчи машинани яхши билиб, уни чанг — лослардан эҳтиётлаб, авайлаб асрамоғи лозим. Зулайҳо иши заргар ишдай нозик, диққат-этибор талаб қилади ҳаминша. Комбинат қошидаги енгил техника саноати техникумининг студентлари тажрибага келишади. Уларга ҳам: — вазифамиз сал бўлса ҳам хотиржамлигини ёқтирмайди. — деб ўргатади у. — Машина қисмларидан ўтаётган ҳар бир пилик назоратингизда бўлсин. Шунда бракка йўл қўймаган бўласиз. Меҳнатингиз маҳсули ҳам унумли бўлади.

Худди шу сўзларини ўзи янги ишга келганда устозлари унга айтишган эди. Бусиз унумли меҳнат, сифатли маҳсулот бўлмаса керак.

Зулайҳо Аҳмаджонованинг сўзи билан иши бир. Ўзи айтгандай ишлаб, юқори сифатли маҳсулот олади. У шу кунларда смена нормасини 115—120 процент бажараетир. У Октябрнинг 50 йиллик тўйига шахсий совга тайёрламоқда.

Қўқон «Ип йигирув-пайпоқ тўқув» комбинатида Зулайҳога ўхшаган аёллар кўп. Бу асосан аёллар учун муносиб нозик, у қадар оғир бўлмаган меҳнат. Илҳом меҳнат дейсизми? Хотин-қизлар илҳомлиликни кўтариб ўрганган. Эрлари, болалари илҳомлиликдан кўп эмас бу.

Шундай қилиб хотин-қизлар комбинатининг асосий ишчи кучларини ташкил этади. Комбинат ишчи-хизматчиларининг учдан икки қисми — яъни 2600 га яқини хотин-қизлар. Шулардан етти хотин-қиз цех бошлиғи, ўттиз бир хотин-қиз смена мастери бўлиб ишлайди.

Ўзбекистонда биринчилардан бўлиб, коммунистик меҳнат бригадаси номини олишга муяссар бўлган ҳам шу комбинат машъали — йигирув цехининг мастер ёрдамчиси ўртоқ Леонов бригадаси хотин-қизлари бўлган. Эндикда комбинатда йигирма саккиз бригада шарафли шу ном билан меҳнат қилипти. Эллик икки бригада аъзолари бу шарафга интиляпти.

Интилиш, ҳар соат, ҳар дақиқа олдинга, янги-янги чўққилар, марралар сари интилиш замонамиз фазилати, шу интилиш тўғрисида ҳозир комбинатда тўрт юз етти

Комбинат богчасида.

Яхши қизлар маҳалладан чиқмас ҳеч қачон, —
Дея қизга етти қўшни бўлдилар она.
Патир нонни ушатишди ўртада чаққон,
Онасида минг ўғиллиб, қизга парвона.

Лабин қимтиб қўшни уйда қулимсирар қиз,
Ен ҳовлидан қулоқ тутар йигит ҳам шодон.
Ҳар иккисини кўнглидаги оруз-истагини
Бажо этган шу қўшиллар бўлишсин омон.

Баҳор келиб бодраган чоғ олчалар гулгун,
Кўнгли каби оқ ҳарирдан қўйлақ-рўмоли —
Келиликка узатилди қўшни қиз бугун,
Гуллар тутиб қутиб олди севгани ёри!

Битта бўлди икки қўшни ҳовли ниҳоят,
Ошно эди икки ёшнинг бахтига ҳар ким,
Деворларини бузиб ўтди ўтли муҳаббат,
Шундай доно қўшилларга ўқийман таҳсин.

Муҳаббат ТУРОБОВА

ишчи коммунистик меҳнат зарбдори. Бир минг тўрт юз йигирма олти ишчи шу шарафли ном учун курашапти. Смена аллақачон бошланган. Йигирувчи қиз-жувонлар саф қатор машиналар оралаб, агрегатлари ишнини кузатиб юришибди. Илми машина йигиряпти. Йигирилган илларини ғалтакларга ўраётган ҳам машина. Четдан қараганда инсон меҳнатига зарурат йўқдек. Қани, оқ дуррали фартукли ишчи қизлардан бирини бир оз кузатайлик-чи.

Ҳа, бу ҳам таниш чиқди. Ўрта бўйли, оқ сариқдан келган, хиёл кўкиш кўзлари кулиб турадиган бу аёл Шарофхон Юнусова. У комбинатда ўн етти йилдан буён ишлайди. Цехдагилар уни жуда ҳурмат қилишади. Хўшфеъл, ҳушмуомалалиги ҳаммага ёқди унинг. Ўзи ҳам меҳнатда илғор. Смена нормасини ҳар доим юздан оширади. Ҳозир унинг машинаси негадир тўхтаб турибди.

— Нима бўлди Шарофхон?

— Бу мейнинг ижигим, ёнимдан жилма дейди, — деди у мийиғида кулиб туриб, — ил узаяпти. Шарофхон Юнусова қўлидаги учи илгак сим билан агрегатининг у-бу қисмларини текшириб, нималардир қилди. Кейин кнопкани босди. Машина гуруллаб юриб кетди яна.

Ўз ишини Зулайхо ва Шарофхондек яхши биладиган аёллар жуда кўп цехда. Мана Мақсудахон Содиқова. У комбинатга ишга келганда ёшгина қиз эди. Лекин боқишлари ҳозиргидек тийрак, ҳаракатлари чаққон, синчков эди. Шу тийраклик, шу чаққонлик уни сал кунда комбинат илғорлари сафига олиб чиқди. Эндилликда смена нормасини 120 процентдан ошириб бажариш одат бўлиб қолган унга.

Йигирма уч йилни Мақсудахон бу фазилатига содиқ. — Комбинатимизнинг янги усулда ишлашга ўтгани ишчилар турмуш маншати янада яхшилашга имкон берди. Ишчилар маоши ошди, — дейди у қувонч билан.

Дарвоқе, КИСС Марказий Комитетининг сентябрь Пленуми қарорларига амал қилган комбинат коллективи юбилей йили бошидан планлаштириш ва иқтисодий рағбатлантиришнинг янги системасига қўнган. Янги иқтисо-

дий ислохотдан илгари корхонанинг яхши ишлагани унинг кўп махсулот ишлаб чиқаришига қараб белгиланарди. Ҳозирги шaroитда унинг яхши ишлагани ўз махсулотини қанчалик тез сотилишига қараб белгиланади. Сотилишнинг бажарилиши эса, фойдани қўнайтирди, ишчилар маошини оширди.

Моддий манфаатдорлиқнинг ошиши ишчиларнинг ташаббускорлигини ҳам оширди. Ишлаб чиқараётган махсулотларининг сифати ҳам анча яхшиланди. Шу йилининг ўзига 60 илгичнинг рационализаторлик таклифи ишлаб чиқаришга жорий қилинди. Бу — йилга эллик уч минг олти юз қўшимча фойда демакдир.

Комбинат ишчилари ил охиригача беш юз минг жуфдан кўпроқ чиройли, чидамли размерсиз пайпоқ ва носки ишлаб чиқариш мажбуриятини олганлар. Бу — қўли гул комбинат тукувчиларининг Совет ҳокимиятининг 50 йиллик тўйига совғалари бўлади.

Корхонада ишчи-хизматчиларга анчагина қўлайликлар яратилган. Мана комбинат профилактикориси. Деразаларига оқ ҳарир парда тортилган, озода ва шинам хоналар. Бу ерда бир йўла 28 ишчи ишлаб чиқаришдан ажрамаган ҳолда даволаниши, дам олиши мумкин. Даволаш усуллари ҳам анча бой.

— Турли-туман касалликларнинг олдини олиб балчиқ, шам, нур ва бошқа йўллار билан даволаш имкониятига эгамиз, — дейди врач Саломат Тожиёва, — ундан ташқари, хвой ваннаси, физиотерапия кабинетларимиз ҳам бор. Беморларимиз яхши шифо топишлар.

Комбинатдаги мавжуд бешта богча-ясида ишчиларнинг 1200 га яқин фарзандлари меҳрибон мураббийлар қўлида тарбия топиш.

Клуб, уч мингдан ортиқ китоб фондига эга бўлган кутубхона, тажрибали врачли медицина пункти, катта ошхона бор. Комбинатнинг 200 дан ошмиқ ёшлари кечки ишчи-ёшлар мактабида таълим оляпти, анчагина ишчи йигит-қизлар институт ва техникумларда сиртдан ўқишяпти. Бу — махсулот сифати яна яхши бўлади, яна янги рационализаторлик таклифлари киритилади. Аҳоли, айниқса хотин-қизлар яхши, нозик, чидамли пайпоқлар олиб мамнун бўлади демакдир. Бу — комбинат ва унинг ишчи-хизматчиларининг шухрати яна ошиб, ҳаёти гўзал бўлади, демакдир.

Ўғайлан, кўрганларим кўз ўнгимда...

Меҳнат озода халқлар озода,
Бахт, гурурдан кўкраклар баланд.
Ижод, нашта кундан-кун зияд,
Оруз юксак, интилиш беҳад!

Ўғиллой ЮСУФЖОНОВА.

Комбинат профилакторийсида. Врач Саломат Тожиёва.
О. Қодиров фотолари.

ҲАММАСИ ЯНГИ

Дарвозадан киришингиз билан кўзингиз турли-турли машиналарга тушади. Ҳаммаси қишлоқ аҳлининг меҳнатини енгил қиладиган машиналар. Яна ҳаммаси янги. Қуни кечагина конвейердан чиққан терим машиналари.

Бу машиналарнинг ижодкорлари эса ичкарида, ўз хоналарида ижод устида. Мухбиримиз вертикал шпиндельли икки қаторли пахта териш машинасининг ижодкорларидан бири, Ленин мукофоти лауреати, Давлат Махсус Конструкторлик Бюроси бошлигининг уринбосари ПАВЕЛ ФЕДОРОВИЧ ГЛАЗАТОВ билан учрашиб, конструкторлик бюросининг ишлари, пахтакорларнинг, айниқса пахтакор хотин-қизларнинг ишини енгиллаштирадиган машиналар ҳақида ҳикоя қилиб беришни илтимос қилди.

П. Ф. Глазатов: Биз ижод этган икки қаторли пахта териш машинаси дала гвардиячиларига жуда манзур бўлди. Бу машина аввалига «ХВС-1,2» деб аталарди. «ХВС-1,2» бир йўла икки эгатнинг пахтасини териб олади. Унумдорлиги ҳам яхши. Аммо, бу машина фақат йиғим-терим давридагина ишлаб, деярли ўн бир ой «дам олиб» бекор ётарди. Чунки бу машина ўзини-терим бўлиб, тракторини олиб бўлмас эди. Кейин «ХВС-1,2»нинг иш аппарати сира ўзгартрилмаган ҳолда тракторга тиркаб ишлатиладиган қилинди. Пахта териб бўлгач, терим агрегатини олиб қўйиб, трактордан бошқа ишларда ҳам фойдаланиш мумкин бўлиб қолди. Машинага «ХТ-1,2» деб ном берилди.

«ХТ-1,2» шу қадар унумдор машинаки, у билан ўтган йили кўп механик-ҳайдовчилар мавсумда 250—300 тоннадан пахта теришди. Бир чевар теримчи мавсумда 6—7 тонна пахта терганини кўз олдимизга келтирсак бир машина элликлаб теримчининг ишини бажарган бўлади.

Терим машиналарининг такомиллашиши хотин-қизларни қўлда пахта теришдан озод қилади, уларни енгил ишга кўчиришга имкон беради. Ўтган йилни олайлик. Далаларимизда 10 минглаб терим агрегати ишлади. Бир миллион тоннадан ортиқ пахта машиналарда терилди. Шунча пахтани манман деган теримчилардан икки юз минг киши териши мумкин. Демак «зангори кема»ларимиз икки юз минг аёлни қўлда пахта теришдан озод этади.

Лекин бизнинг конструкторлик бюро ва унинг ижодкор ходимлари бу муваффақиятлар билан қифояланмайди, албатта. Хотин-қизларнинг меҳнатини енгиллаштиш учун янги машиналар ижод этамиз. Кўп бўлмади. «Ўзбекистон» деб аталадиган тўрт қаторли «14-ХВ-2,4» машинаси синовдан ўтди. Ўтган йили Манноп Жалолов ана шу машинада 406 тонна пахта терди. Мамажон Дадажонов бир кунда 32 тонна пахта терди. Ҳисоблаб кўринг-чи. Бир машина бир кунда 70 килограмдан пахта тарадиган 457

теримчи аёлнинг ишини қилибди. Тўрт қаторли бу машина жаҳонда биринчи яратилиши, тез орада кенг тарқалади ва теримчи аёлларимизнинг ишини янада енгиллатади.

Бизнинг колхозчиларга тайёрлаган яна бир туҳфамиз бор. У олти қаторли терим машинаси. Уни ҳам шу мавсум синовдан ўтказамиз.

Булардан ташқари ҳозир Давлат Махсус Конструкторлик Бюроси томонидан 26 номда турли машиналар ишланди. Пахтакорларга терим машиналаридан ташқари сепкалар, уларга мосланган ўғит сепгичлар, культиваторлар, уларга мосланган чеканка қилувчи машиналар, пуркагичлар, ерга тўкилган пахталарни терувчи аппаратлар ва бошқалар ишлаб чиқарилмоқда. «Оқ олтин» етиштиришдаги асосий оғир юк пўлат елкаларга ортिलाди. Қўл меҳнати батамом тугайдиган вақт келади. Келажак ишлар машиналарнинг пўлат елкасида бўлади.

О н а м

Унча машҳур эмассан, онам,
Газеталар номинг ёзмаган.
Сен деб шоир йўзмаган қалам,
На бир машшоқ торин созлаган.
Чарақлаган орден-медаллар
Кўксинг узра яшнамаган ҳам.
Ҳавас билан сенга одамлар
Узоқ нигоҳ ташламаган ҳам.
Йўда бўлсанг, келмайсан эсга
Сезмайман ҳам меҳринг кучини.
Меҳринг, йироқ кетганинг кезде,
Мендан боплаб олар ўчини.
Ўйланаман, соғинч туйғулар —
Мени ҳар зум сен томон элтар.
«Ойим қани», — тиқилинч қилар,
Укаларим мендан бешбаттар.

Шундай кезде бизни кичкинтой —
«Ўйнади» тутгандай мотам.
Инглагудек бўлади ҳатто —
Юпатомай укамни отам.
Ҳа, шундайин пайларда, она,
Хотирлаймиз сени пайдар-пай.
Сен бўлмасанг, бўл-бўшдай хона —
Файзи йўқдай, ҳувиллагандай.
Сен ҳақингда сўзлашмас менга,
Мақтовлардан ташқарисан сен.
Лек энд юкин олиб симмангга,
Бир рўзгорни бошқарасан сен.

Ҳалима ХУДОЙБЕРДИЕВА

Суратдаги қиз фото-аппарат объективи ўзига қаратилганини сезмай қолди.

Қиз пўлат отини тўхтатиб, бир лаҳза ором олиш учун машинаси соясига ўтган эди. Ҳозир у балки бир-икки пиёла кўк чой ичиб, саратон ҳоврини босар, балки кўчма дала кутубхонасининг ходими ҳозиргина ташлаб кетган газета ё китобга кўз югуртириб чиқар, балки ҳаммаси дугонаси билан озгина чақчақлашиб, ҳордиқ ёзар...

Механизатор қиз дилида шу дафъа қандай режаси бўлишидан қатъи назар, аввало у киссасидан кичкина кўзгусини олиб, ўзини унга солади, қуёшда бугриққан, дала шамолида бугдой ранг тусга кирган юзига боқади. Пахтазор губорлари инган бетини артади, ел тортқилаб тўзитган сочларини тартибга солади қиз.

Фотомухбиримиз қизнинг худди шу ҳолатини плёнкага туширибди ва суратнинг номини — «Аёл — ҳаммаша аёл» деб атабди.

Ҳа, шундай. Аёл — ҳаммаша аёл. Гўзаллик — ҳаммаша бегубор.

С. БЕЗНОСОВ фотоси.

«Хирмонда».

Рассом Ю. Елизаров ишлаган сурат.

Г. Пермев фоторепродукцияси.

Совет адабиётининг йирик намояндаларидан бири, атоқли адиб ва драматургимиз Абдулла Қаҳҳор.
Г. Графкининг рангли фотоси.

БИЗНИНГ АБДУЛЛА ҚАҲҲОР

(Туғилганига 60 йил тўлиши муносабати билан)

Яхши китоб бамисоли самолёт. Унга ўлтира-сиз-у кўрмаган жойларингизни кўрасиз, билмаган одамларингизнинг ҳаёти билан яқиндан таниша-сиз, руҳан бойийсиз, янада олижаноброқ бўлиб қо-ласиз.

Яхши китоб яна шундай самолётки, у билан йилдан йилларга, даврдан даврларга учиб ўтасиз.

Севимли ёзувчимиз Абдулла Қаҳҳорнинг асар-лари адабиётимизнинг ана шундай қанотли, пар-возли дурдоналаридандир. Шунинг учун ҳам ёзув-чимиз юракларга ниҳоятда яқин, унинг асарлари китобхонларга ниҳоятда ардоқли. Қайта-қайта ўқи-шади. Ҳар ўқиганда янги ниманидир кўришади, билишади.

Абдулла Қаҳҳорнинг адабиётга кириб келганига қирқ йилдан ош-ди. Шу йиллар давомида яратган асарлари билан у ўзбек ҳикоячили-гининг асосчиси сифатида танилди, ўзбек романчилигининг ривожига катта ҳисса қўшди, драматургияни янги босқичга кўтарди.

Максим Горький ёзувчини ўз дав-рининг кўзи, қулоғи, виждони деб атаган эди. Абдулла Қаҳҳор ижоди бу ҳақиқатни яна бир марта тас-диқлайди.

Абдулла Қаҳҳор адабиётни тирикчилик восита-си деб эмас, балки жамият тараққиётига таъсир кўрсатадиган қудратли қурол деб билди, шунинг учун ҳар бир асарида халқ ҳаётида муҳим ўрин

тутган муаммоларни қаламга олишга, унинг дили-дагини топиб ёзишга, тилининг учиди турган гап-ларни айтишга интилди. Мана шу олижаноб эзгу-нийат унинг асарларига қанот берди, уларни давр учун керакли, замон учун ардоқли асарларга ай-лантирди.

Абдулла Қаҳҳор адабиётимизнинг новатор ёзув-чисидир. Унинг новаторлиги асарларининг ҳаққо-нийлигида, ҳаётийлигида, бадний асар шаклига ўзига хос такрорланмас ранг бера олишида, тили-нинг бениҳоя пухта ишланишида, сатира ва юмор-га мойиллигида кўринади. Буларнинг ҳаммаси бирлашиб, ёзувчига шундай қудрат ато қилдики, бу қудрат билан яратилган ҳикоя ва новелалар,

Санъаткор ёзувчимиз асарларини завоқ билан қайта-қайта ўқийман-у, бундай улкан маҳорат сабаблари нимада дея ўйлаиб кетаман. Шунда ёзувчининг ҳаёт ва ижод йўли, асарлари менга жавобга келади. Бу йўл-нинг мазмунини ўта меҳнатқашликда, ўз-ўзига ниҳоятда талабчанликда, табиат инъом этган иқтидорда, чуқур билимдонликда ва ҳоказо. Сабаб-лар жуда кўп. Ҳаммаси бир туғунда бирлашди. Бу туғун — халқ билан ҳамнафасликдир, ҳаётни жуда яхши билишликдир. Биз ёшларга ўта ибратли, қанча ўргансак шунча арзирли ҳаёт, ижод бу. Ёзувчимизнинг асарлари — бутун бир университет.

ҲАКИМА ҲАСАНОВА,
СамДУ аспиранти.

роман ва пьесалар адабиётимиз тарихида сира ўч-майдиған из қолдирди.

Абдулла Қаҳҳорнинг асарлари бир жойга жам-ланса, улардан халқимизнинг ўтмишдаги ҳаёти

ҳақида ҳам, Совет ҳокимияти йил-ларида босиб ўтган бой, мазмундор тараққиёт йўли ҳақида ҳам муайян тасаввур олиш мумкин. Унинг «Бе-мор», «Анор», «Ўғри», «Томоша-боғ», «Дахшат» каби ҳикояларини ўқимаган одам топилмаса керак. Бу ҳикояларда ёзувчи халқнинг ўт-мишдаги ҳаётини, фожияларга тўла аччиқ тақдирини жуда чуқур очган. Ёзувчи яқинда яратган «Ўтмишдан эртаклар» қиссасида бу мавзуга яна мурожаат қилади. У болаликда Қўқон атрофидаги қишлоқларда кўрган-кечирган воқеаларини шун-дай тасвирлаганки, ўтмишдаги зул-мат салтанатининг ҳамма дахшати ўқувчи кўз олдида шундайгина на-моён бўлади.

Абдулла Қаҳҳорнинг «Санъат-кор», «Адабиёт муаллими», «Майиз емаган хотин», «Мастон» каби асар-лари 30-йиллар воқелигига, соци-ализм қурилишининг ўша давр-

Иш юзасидан турли кайфиятлари бошдан кечиради киши. Ана шун-дай пайтларда китоб жавоним олдига бораман-у ўзим севган, қайта-қайта ўқиган китобларимни қўлимга оламан.

Бундай китоблар орасида албатта «Синчалак» ҳам бўлади. Варақ-лайман. Кўз олдимга продалди, тадбирли, руҳан тетик Саида келади. Ахир Қалиндаровдай ўжар «билармон» одам билан ишлаш осонмиди Саидага? Албатта йўқ. Бу йўлда не-не машаққатларга дуч келди Саида. Лекин барини енғиди.

— Мен-чи? — дея савол бераман ўзимга. — Мен ҳам Саидага ўхша-шим керак!

Ўйлайман-у билакларимга янги куч қўйилгандай бўлади. Руҳан тетик-лашаман. Ишга янги ғайрат билан киришиб кетаман.

Ёзувчининг ёзувчилиги, қаламининг кучи шунда бўлса керак дейман. Атоқли ва сеvimли адабиётимизнинг асарларини ўқир эканман, бир нарса-дан ниҳоятда ҳўрсанд бўлман. Абдулла Қаҳҳор асарларининг деярли ҳаммасида аёллар ҳақида катта муҳаббат билан, ҳарорат билан гапири-лади. Ана шуниси айниқса ёқади менга.

Ҳурматли Абдулла ака! Сизни кўнжогчиларимиз номидан қишлоғимиз-га тақдир этаман. Бизда ҳам Саидага ўхшаган қиз-жувонлар кўп. Улар янги асарларингизга қаҳрамон бўлишга арзигулик. Келсангиз, бошимиз осмонга етарди. Янги-янги Саидалар образини кутамиз Сиздан.

Хайрихон ЭРГАШЕВА

Балиқчи районидаги «Правда» колхозининг раиси.

СЎНМАС ЮЛДУЗЛАР

СССР халқ артисти ҲАЛИМА
НОСИРОВА ҳикоя қилади

Мен ўзбек қизиман, қалбда аланга,
Шарқдан қуёш бўлиб бокдим оламга.

Ўзбек қизи номидан яратилган бу кўшиқни ҳар гал тўлиб-тошиб куйлайман. Узининг дугоналаримнинг, ҳамюртларимнинг бахти, шарқдан қуёш бўлиб боқётганликлари мени жуда-жуда тўлқинлантиради. Шу бахтдан энтикиб кетаман.

Бахт! Ҳаётимиздай чиройли, ҳаётимиздай мазмунли бу сўз. Лекин унга осонликча эришмадик. Қанча курашдик, қанча қурбонлар бердик. Шу ҳақда ўйлар эканман, санъатимиз кўкидаги икки порлоқ юлдуз, икки талантли артистка хотира-си ҳаётимни чулғайди. Улар саҳна гуллари эдилар — бевақт хазон бўлдилар. Начора, кураш қурбонсиз бўлмас экан. Нурхон Йўлдошева билан Турсуной Саидазимова ана шундай қурбонлардан эдилар. Сизга икки истеъдод хотирасини қисқача баён қилгим келади азиз журналхонлар!

Нурхоннинг гўзал қиёфаси шун-

доққина кўз ўнгимда. У ғоят хушбичим қиз эди. Ўзинга тушганда ўзининг енгил, ниҳоятда ифодали нафис ҳаракатлари билан томошабинни маҳлиё қилиб қўяр эди.

Нурхонни биринчи марта Тарахоним билан Муҳиддин Қориннинг ансамблида кўрганман. Унинг ансамблга келиш воқеаси бундай бўлган экан: Йўлдошхонининг бешта хотини бўлиб, энг каттаси Нурхоннинг онаси экан. У оламдан ўтгач, қамчисидан қон томган ота Нурхонни Андижондаги аммасиникига жўнатиб юборган экан.

Аммасиникида икки-уч йил ичида қизнинг бўйи чўзилиб, кўзга яқин бўла боради. Жоҳил амма Нурхонни ҳаддан зиёд тежаб-тергайди, уни ҳеч ким билан гаплаштирмайди, кўча-кўйга чиқармай қафасдаги қушдай асрайди. Амманинг бу муносабати тағида бир шум ният бўлиб, у Нурхонни ўлгудай маишатпараст,

Нурхон Йўлдошева.

хира, безори ўғлига олиб бермоқчи экан. Буни сезиб қолган Нурхон бор гапларни опаси Бегимхонга зор-зор йиғлаб айтиб беради ва нажот сўрайди.

даги муҳим масалаларига бағишланган.

У йирик асарларида ҳам тараққиётимизнинг энг муҳим босқичларини акс эттирди. Жумладан, «Сароб» романида йигирманчи йиллар воқелигини, янгилек билан эскиликнинг тўқнашуви, янгилекнинг ғолиб чиқишини кўрсатса, «Қўшчинор чироқлари» романида қишлоқ хўжалигини коллективлаштиришни акс эттирган. «Шоҳи сўзана» пьесасида Мирзачўлни ўзлаштириш билан боғлиқ бўлган масалалар кўтарилса, «Аяжоларим» комедиясида бевосита бугунги ҳаётимиз тасвирланади.

Абдулла Қаҳҳор асарларини кўзгуга ўхшатиш мумкин, бу кўзгуда халқ ҳаётининг ҳамма қирралари, ҳамма муҳим томонлари ўзининг ҳаққоний аксини топган. Бироқ бу асарлар кўзгудан фарқ ҳам қилади. Кўзгу нарсаларни бефарқ, лоқайд акс эттиради. Абдулла Қаҳҳор эса ҳаммаша ҳаётнинг бирор томонини, бирор муаммосини тасвирлар экан, шу орқали ҳаёт устидан ҳукм чиқаради, тасвирланаётган ҳодисаларга ўз муносабатини билдиради.

Ўзбек аёлининг ўтмиши, озодлик учун кураши, бугунги юксак мартабаси Абдулла Қаҳҳор ижоди-

Кутубхоначи бўлганидан кейин қандай китобларга талабдор қўлингини шундоққина биларкансан киши. Ўзгучимиз Абдулла Қаҳҳорнинг китоблари деярли «нафас ҳам ростлай олмайди». Яхшиямки, бу китоблар кўп-кўп нусхаларда босилиб чиқади. Бари бир доим қўлма-қўла ўтиб юради улар. Яхшининг ошиғи кўп бўлади, деганлари шу-да. Колхозчиларимиз Абдулла Қаҳҳор асарларини жуда-жуда севишади. Ҳар бир янги китобни «чоңқоқлик билан кутишади».

Мана бундай чиройли ганини қаердадир ўқигандим: «Бир марта ўқилган китобнинг ҳозир бора, қайта ўқилган китобнинг эса ҳам ҳозир, ҳам келажаги бора». Биз олтиш ёшани муборакбод этаётган сеvimли ёзувчимиз Абдулла Қаҳҳорнинг қаламига мансуб асарларнинг ҳам ҳозир, ҳам келажаги бора, шундай асарларни янада чоңқоқлик билан кутамиз. Бу билан адабиётимиз узоқ умр кўрсин, соғ-саломат бўлсин, қалами ҳаммаша меҳнатдан толмасин, демокчиимиз.

Фазолат ФАИЗИЕВА.

Гиждувон районидаги «Тошрабод»
колхоз кутубхонасининг мудири.

нинг ҳаммаша марказий масалаларидан бири бўлган.

У ўзбек аёлларининг ўтмишини «Бемор», «Анор», «Даҳшат» каби ҳикояларида тасвирлаган. «Ўтмишдан эртактлар» қиссасида бу мавзуга яна бир бор қўл урган, уни янги бўёқларда, янги маҳорат билан тасвирлай олган. Қиссада «Хур қиз» деган боб бор. Унда ёшгина Савринисони ўз хоҳишига қарамай эрга беришмоқчи бўлишгани ва бу қандай фожиага олиб келгани катта истеъдод билан ифодаланган. Савринисо ҳали ёш, у турмушга чиқишни ҳаёлига ҳам келтирмайди. Бироқ у ота-

Бегимхон машҳур артист Уста Олимнинг хотини бўлиб, Уста Олим ўша пайтларда Муҳиддин Қори Ёқубов ансамблида ишларди. Бегимхон билан Уста Олим Нурхонни ўзлариникига олиб кетдилар.

Нурхон опасининг уйда ҳақиқий озодлик нима эканлигини кўради. Тамарахоним. Қори Ёқубов ва почтаси Уста Олим Комилов унга меҳрибонликлар қилишади. Улар Нурхонга янги турмушни кўрсатишади, уни кинога, театр томошаларига олиб боришади. Нурхоннинг санъатга нисбатан катта муҳаббатини пайқаган Тамарахоним билан Муҳиддин Қори уни опаси билан бирга ўз ансамблларига олишади. Бегимхон билан Нурхонга ўқитувчи таклиф қилишади. Опа-сингил ҳаракат қилиб, ўқиш-ёзишни ўрганиб маълум даражада савод чиқардилар.

Нурхон ансамблда ўзини анча тугти олади. Ўзбек халқ рақсларидан кўпини усталик билан ижро этадиган бўлади. Аста-секин ўз ашула репертуарини ярата боради. Ниҳоят, кичик ҳажмдаги сахна асарларида тасвир қилинган образларни яратишга жазм этади. Бунда ўзининг ҳақиқатан сахна учун яратилган-

лигини намойиш қилади. Нурхоннинг овозиси тезда республика бўйлаб таралади.

Кўп ўтмай Нурхон драматург Комил Яшиннинг «Лолахон» номи билан бир пардали музикали драматизда Лолахон ролини ижро этди. Мен бу спектаклни кўрганман.

Нурхон ўз ролини гоёта усталик билан ижро этди. Қўшиқларни эҳтирос билан куйлади.

Ўйин тугагач, Яшин билан бирга сахна орқасига ўтиб, бу ажайиб актрисани табрикларди. Ўн олти-ўн етти ёшлар чамасидаги, одамнинг суқни кирадиган даражада гўзал Нурхон қарши-мизда ҳаяжонланиб турарди. У муваффақиятидан ҳам уялар, ҳам қувонарди.

— Камдан-кам учрайди бундай истеъдодлар! — деб қўйди Яшин. биз Нурхонни уйига кузатар эканмиз.

Чиндан ҳам камёб истеъдод эди Нурхон.

Нурхон ишлаётган труппа республика шаҳарлари бўйлаб гастролга жўнаб кетди. Томошабинлар фавқуллодда истеъдодли бу актрисани жуда севиб қолишди.

Труппа гастролларини муваффақиятли ўтказиб, Самарқандга ҳориб-чарчаб келди. Артистлар-

га дам олиш учун ижозат берилди. Ҳамма ҳар қаёққа тарқалди. Уста Олим Комилов оиласи билан Нурхонни олиб, у тугилиб ўсган Марғилонга жўнашди.

Нурхон Марғилонда ақаси томонидан пичоқлаб ўлдирилибди, деган шум хабар яшин тезлигида тарқалди. 1926 йилнинг кеч кузи эди ўшанда. Санъат чаманининг бир раъноси гуначилигида янгилик душманлари томонидан йўқ қилинди. Бу фожиа юракларимизни ларзага солди. лекин бизни заррача қўрқитолмади. Санъат тантанаси учун янада қатъий курашимиз керак, санъатимизни янада севишимиз керак — шioriимиз, ана шундай бўлиб қолди ўшанда.

Биз Бокудан ўқишни битириб, Ўзбекистонга қайтиб келган пайтимизда Давлат намунали сайёр драма труппаси ўзининг мустаҳкам, аҳил коллективига эга бўлиб, кенг халқ оммаси ўртасида эътибор қозонган профессионал театр сифатида шаклланган эди. Шунда Турсеунои Сандазимова билан Сора Эшонтўраева театрининг энг олдинги артисткаларидан ҳисобланишарди. Москвада-

сига гап қайтаролмайди, унинг хоҳишига бўйсунишга мажбур. Ота эса қиз боланинг ҳам одам эканини эсига келтирмайди ҳатто. Шунинг учун у қизининг биргина гапи учун — ноаниқ ифодаланган орзуи учун уриб ўлдиради. Бу воқеанинг энг даҳшатли томони шундаки, қиз ҳам, унинг қариндош-уруғлари ҳам отани қотил, айбдор деб ҳисоблашмайди. Ёзувчи шу фожиа орқали ўзбек аёлининг ўтмишдаги ҳуқуқсиз аҳволини жуда чуқур очган.

Абдулла Қаҳҳор ўзбек аёлининг советлар давридаги ҳаёти ҳақида ёзар экан, уларнинг характеридаги энг муҳим фазилатларни очишга интилади. Мана, «Мастон» ҳикояси. Мастон қаҳрамонона характерга эга. У илмга, нурга, янги ҳаётга интилади, бироқ унга эришиш учун анча-мунча тўсиқларни, тун қўйинда аждардек ҳамла қилишга тайёрланиб турган сакро даҳшатини, йўлсизлик азобини енгиш керак. Мастон буларнинг ҳаммасини енгиб ўтади. Катта муҳаббат билан яратилган, гоёта ҳаёт қийин Мастон образи 30-йилларнинг бошида нурга, янги ҳаётга интилган қанчадан-қанча ўзбек аёлларининг қалбига илҳом берганики!

Абдулла Қаҳҳорнинг ўзбек аёли ҳақидаги энг яхши асарларидан яна бири — уруш йилларида ёзилган «Хотинлар» ҳикоясидир. Ёзувчи бу ҳикояда Собирахон образи орқали ўзбек аёлининг энг ажайиб фазилати — ҳаёси, вафодорлиги, садоқатини мадҳ этади.

1958 йилда босилиб чиққан «Синчалак» повести ҳам аёллар тақдирини тасвирлашда ёзувчи ижодида янги босқич бўлди. Бу қиссада Абдулла Қаҳҳор ўзбек аёли босиб ўтган тарихий йўлни умумлаштириб беради. Повестнинг марказий образи — Саида эса бугунги ўзбек қизларининг типик вакилидир. Саида ақлли, тadbиркор, олижаноб мақсадли, ўз интилишлари йўлида актив курашувчи образ. Саида шу сифатлари билан ўқувчиларнинг ҳам муҳаббатини қозонди.

Абдулла Қаҳҳор ўзбек адабиёти хазинасини ўлмас асарлар билан бойитди, проза ва драматургияда социалистик реализмнинг тантанаси учун жуда катта ҳисса қўшди, тилимининг қудратини, чаманзор гулларидек тсвланувчи рангларини, жилларини оламга намойиш қилди. Шунинг учун унинг мухлислари жуда кўп. Асарлари қардош халқлар, чет эл тилларида қайта-қайта нашр қилинмоқда.

Ардоқли ёзувчимиз бугун олтинми ёшда. Ижодий баркамоллик, қайноқлик, камолат ёши бу! Абдулла Қаҳҳор яна қанчадан-қанча дурдона асарлари билан ўз мухлисларини — минг-миллион сонли китобхонларни хушнуд этажак.

Катта истеъдод соҳибига яна узоқ йиллар умр, бақувват саломатлик, янги ижодий парвозлар тилаймиз.

Озод ШАРАФИДДИНОВ,
филология фанлари кандидати

ги ўзбек студиясида уч йил ўқиб келиб саҳнамаизда бор-йўғи бир йилга етар-етмас муддат ишлаб улгурган Турсуной яратган қиролича, Ҳалима, Ширин образлари, «Икки бойга бир малай», «Ҳалима», «Фарҳод ва Ширин» спектакллари ўша пайтда кўрган одамлар қалбида ўчмас из қолдирган. Булардан ташқари, Турсуной «Ерқиний»даги Қумри, «Арслон»даги Зайнаб образларини ҳам эсда қоладиган қилиб яратган эди.

Мен Турсуной Саидазимова билан танишувим мана бундай бўлган. Тошкент театрига келиб. Москвадаги ўзбек студияси ўқувчиларидан бир группасига дуч келиб қолдим. Ҳаммаси ёшлар, хушнуд, эркин, бахтиёр эди. Нимадандир қаҳ-қаҳ уриб кулишарди. Ўртада яшнаб турган ёшгина, хушбичим қиз эътиборимни жалб этди. Унинг қирмизидек юзларидан нур ёғилар, доно кўзлари порлаб ва кулиб боқарди. Даврадагиларга яқинлашиб тўхтадим. Қиз менга кўзи тушиб, жилмайиб қўйди ва:

— Мен сизни танийман, сиз Ҳалима Носировасиз, тўғрими? — деб сўради.

— Ҳа, мен Ҳалимаман. — жавоб бердим. Кейин унга разм солиброк қарадим-у бирдан таниб қолдим. — Мен ҳам сизни танийман, сиз — Турсунойсиз, «Маликаи Турондот»да ўйнаган Турсунойсиз.

Бир фурсат бир-биримиздан тортинишиб тургач, ўқишларимиз, турмушимиз ҳақида мароқ билан сўзлаша кетдик.

Ўша кун Турсуной мени уйига таклиф қилди ва мен унинг таклифидан мамнун бўлдим. Шу кун кўп нарсалар ҳақида узоқ гаплашдик. Турсуной музикани севар, ашула жон-дили экан, Мен унга ўзимнинг энг яхши кўрган ашулаларимдан айтиб бердим. У берилиб тинглади, тинглар экан, ўйчан кўзлари мени кўрмаётгандай: улар одатдан ташқари катта очилганди. У қўшқиннинг катта, бепоён, сеҳрли оламига чўмиб кетган эди.

Ашулам ниҳоясига етгач:

— Ҳалима, биласизми, мен ҳозир нималар ҳақида ўйладим? — деди Турсуной ҳамон ўша ҳолатини бузмай.

— Нима ҳақда?

— Сиздан опера артисткаси чиқади, ажойиб овозингиз бор.

— Бизда опера театри йўқ-ку, Турсуной!

— Йўқликка йўғу, лекин бўлиши керак! — у ишонч билан шундай деди-ю. ўрнидан туриб уйнинг у бошидан-бу бошига юра бошлади.

Назаримда бу кичик хона Турсунойга бирдан торлик қилиб қолгандай туюлди. қалбида жўш ураётган ҳис-туйғулар тўғони, дадил фикр ва режалар ўзига кенглик талаб қилаётгандай эди.

— Биласизми, Ҳалима, Москвада бир кун мен бадий театрда бориб, «Подшо Федор Иванович» деган пьесани томоша қилдим. Сиз уни томоша қилганимиз?

— Йўқ, — дедим афсус билан.

— Бу спектакль менга ниҳоятда таъсир қилди. У эски замон ҳақида. Иван Грознийнинг ўғли ҳақида ҳикоя қилади. Артистлар ўз ролларини шундай усталик билан ижро этдиларки, залда ўтирганигимни ҳам унутиб қўйибман. Биз улар даражасига қачон етиб олишимизни билмайман-у, лекин мен одамларнинг эсида қоладиган, уларга янги турмуш қуришда ибрат бўладиган образ яратишни доим ўйлаб юраман. Менинг бирдан-бир тилагим шу. Хотин-қизларга, айнққса кўпроқ ёрдам бергим келади.

Турсуной худди менинг кўнглимдаги, лекин мен ифодалай олмай келётган гапларни топиб гапирарди. У яна ўйчан давом этди:

✓ — Москвадан келганимдан кейин бутунлай бошқа бир оламга тушиб қолгандай бўлдим. кўзимга паранжи-сачвон балого ўхшаб кўринади. Ҳали не-не хотин-қизларимиз рўдапо паранжисачвон ичида, уларнинг қўл-оёқлари жаҳолат, шарият занжирлари билан боғлиқ, юракларига қон-зардоб тўлиб кетган. дардларини ичларига ютишга маҳкумлар, ақл-заковати юзага чиқмай сўнишга маҳкум. Мана шуларни ўйлайман, қўлимдан келса-ю, бир кунда ҳаммасини озод қилсам, дейман.

Турсунойнинг лўппи юзлари оловдай ёнар, кўзлари ишонч билан порлар, овози қатъий ва мардона янграрди.

— Ҳалима, мен ҳеч нарсадан қўрқмайман. Бу ерга келгач, бизларни қўрқитмоқчи бўлишди, имзосиз хатлар юборишди, саҳнада ўйнаётганимизда дўқ-пўписалар ёзилган қоғозлар ташлаб

Турсуной Саидазимова

қўришди, кўчаларда бўлмағур гаплар билан ҳақоратлар қилишди. Мен ҳеч қайсисини писанд қилмадим. Мендан бошқалар ҳам қўрққанлари йўқ. Бизлар энди ҳеч нарсадан қўрқмаймиз,— деди. Турсунойнинг далилиги, юрагида ўти борлиги мени ўзига сеҳрлаб қўйгандай эди.

Турсунойга табиат шундай сахийлик билан ҳамма нарсани— ҳусни ҳам, ақл-заковатни ҳам берди. Айни чоқда Турсуной хушовозли хонанда ва бемисл раққоса ҳам эди.

Афсуски, эндигина ўн саккизга қадам қўйган бу шаффофдай покиза Турсуной Саидазимова 1928 йилнинг баҳор фасли ўрталарида Бухорода синфий душманларнинг фисқ-фужурига учган хонин эри Ҳожикул томонидан чавақлаб ўлдирилди.

Нурхон ҳам, Турсуной ҳам санъатимиз кўкига бирданига чарақлаб чиқиб нур соча бошладу-ю, дағал кучлар, жоҳил қўллар касофати билан бирданига сўндирилди. Лекин уларнинг қуёшдай ёрқин хотиралари қалбларда абадий сўнмас юлдузлар бўлиб порлайверади.

Ёзиб олувчи Ҳ. НИЕЗОВ.

Фарқат Она билади

Леонид АЛЕКСАНДРОВ.

Ҳикоя

Унинг номи бир кунда, бир дамдаёқ оламга машхур бўлди. Худди шу кунги, шу соатнинг ўзида онасининг уйи меҳмонга тўлди. Улар бу хонадонга даста-даста гул қўтариб, севинч-қувонч билан, кўзларида миннатдорчилик ёшлари билан кириб келишарди...

Бунақа пайтларда ҳозир у назор бўладиган журналистлар, репортёрларнинг шошқалоқлиги, қатъийлиги, уdda-бурролигини кўрсангиз. Қоғозлар шитирлади, перолар тилга кирди, фотоаппаратлар, кинокамералар ишга тушди, магнитофонлар кўк кўзларини қисиб айлана бошлади. Ана шу бир маромдаги ғовур-ғувур орасида онанинг мулойим овози қўшиққа монанд тараларди хонада. Гулдор рўмол ўраган она стол ёнидаги скамейкада ўтирарди. У бир қўлини илгига тираганича, иккинчи қўли билан қордек оппоқ дастурхоннинг йўқ гижимларини текислаган бўларди. Она атрофини қўшаган кишиларга тик қарар, мулойимгина жилмаяр, «сизларни кўп ташвишлантириб қўйдим-а!» дегандек бўларди. Яна шундай туюлардики, гўё бу ерда ёлғиз у меҳмон-у, қолганларнинг барчаси меҳмон.

Шу он одам билан тўла хонага бир хилда кийинган дўмбоқчалар кириб келишди-да, дераза тоқчаларига, печка устига, стол атрофига жойлашиб олишди.

Сўнгги йилларда ёлғиз яшаган меҳнаткаш, жафокан она ишсиз ўтиролмаганди: колхознинг кеча-кундузлик богчасида туниг энага бўлиб ишлаб бошлаганди. Бу ерда уни ҳамма «онахон» деб атар, болалар эса «аяжон» деб кетидан чопқиллаб юришарди.

Она болаларнинг ҳаммасини кучоғига олмоқчи бўлгандек кўзларини кенг ёйди. Хонада эса ўғли совға қилган радиоприйимикдан овозлар қуйилар, телевизор зангори нур сочарди. Ўғил ҳақида ахборот бера бошлаганларида ёки унинг ўзини кўрсатаётганларида, аппарат ёнида турганлар овозини баладлатар, она эса рўмолининг уч билан юзини беркитарди: кўзларидан қуйилаётган ёшни тиймасди у.

Кўни кечагина она шу пастак стол ёнида ўтирган, хонани тўлдириб югуриб-елган ўғилчасини Ватанининг буюк ўғлини деб атай бошлаганларига кўнкорламайдгандек кўринарди у. Она диёр унинг ўғлини мадҳ қилаётир, илк фазогир лочинларини мадҳ этган каби қўлларга қўтараётир. Ҳа, совет кишиси қаҳрамонликларга ҳар доим тайёр. Бу галги қаҳрамон она шу онанинг фарзанди.

Журналистлар йўғни йўндирадиган халқ. Онани ҳоли-жонига қўйишмасди. Фарзандининг болагига доир хоти-ратларини сурштиришарди. Халқнинг қаҳрамон ўғлини бўлиб етишгунча босиб ўтган йўлини қадамба-қадам сўзлаб беришга ўршарларди.

— Кейин нима бўлди, кейин... — қайта-қайта савол беришарди улар.

«Шу айтаётганларим тўғрими? Гапларим жўялими?» — ўз-ўзидан сўрайди она ва хаёлга толади.

Онани бундай ташвишга солган, бундай хаёлга толдирган нима ўзи? Нима?

Уни қўшаганлар лабидан ним табассуминигина кўришарди. Хаёлидан кечаётган хотиротлар эса фақат онанинг ўзигагина аён.

Урушнинг сўнгги йили эди. Бу уруш онадан эртини, уч ўғлини юлиб олган эди. Қиш охирида аскарликка чақирилган тўртинчи ўғли ҳам энди солдат эди. Она ўғлининг апрель бошида марш ротаси билан тўғри Берлинга қараб йўл олишидан, яқин кунларда уйи ёнгинасидан ўтиб кетишидан беҳабар эди.

Ўғли эса буни биларди. Қадрдон қишлоғига яқинлашган сари ҳар кичик станцияда поезддан тушиб, перронни кезар, бирор ҳамқишлоғини учратиб қолармиканман, деган умид билан теварак-атрофга алаңларди. Лекин ҳарчанд уринмасин, бирон-бир таниш учратмади, телеграмма юбориш масаласи у пайтларда солдат учун амри-маҳол эди.

Шундай қилиб Вания тушган поезд қадрдон қишлоғига яқинлашиб борар, яқинлашгани сари юрати гунилларди. Энди унда онасини қўриш умиди қолмаганди. Қани эди, онаси дарвоза тағида турган бўлса ёки деразадан қараб қолса! Вания овозининг борица: «Она-а-а!» деб қичқиради-я! Нақадар қисқа, нақадар сермазмун сўз бу.

Қишлоғига етмасдан олдинги сўнгги станцияда Вания яна поезддан тушди, ҳамма ёқни айланди, бирор таниш учратмади. Поездга энди қайтиб чиқмоқчи бўлиб турган ҳам эдики, тўсатдан бир чуринди болага кўзи тушиб қолди. Кўчада қолган мушукчадай ориқ, ҳатто мадад сўрашга мажолли қолмаган бечора бола кўзларини катта очиб ёруғ оламга боқарди. Бу оламнинг қандайлигини кўриб тўйган, шу нафаснинг ўзидаёқ нариги оламга кетишга тайёрлиги шундоққина кўзларидан кўриниб турарди.

— Менга қара, ука! — боланинг елкасидан ушлади солдат. — Юр мен билан.

Солдат болани югуртириб вагонга олиб чиқди ва овозининг борица қичқирди:

— Оғайнилар! Қончилигиларда ниманки бўлса, бу ёққа чикаринглар. Менда қолиб кетмас!

Аввало боланинг яра-чақаларига дори суртишди, ўша ҳарбий даврининг ҳаммоми ўрини босадиган «санобработка»дан ўтказишди, кийимларини алмаштиришди. Баъзи нарсаларини қирқиб, калта қилдилар, баъзиларини чоклаб,

боланинг ўзига мослаган бўддилар, хуллас, бошдан-оёқ тоза кийинтирдилар.

— Менга қара, укажон, — дерди солдат овқат еб, чой ичгач, мадорсизланиб қолган болага. — Бунақа сандироқлаб юришни ташла, оғайни! Кўп ўтмай поезд уйимизнинг ёғинасидан ўтади, сенга кўрсатиб қўяман. Уша ерда поезд тегаша қараб кетади, юриши секинлашади. Бир амаллаб поезддан туширворамиз сени, югуриб онамнинг ёнига борасан. Ҳаммасини унга айтиб борасан. Онагинам ҳозир бир ўзи, ёлғиз яшайпти. Фақат қочиб кета кўрма! Ёлғиз яшаш унга оғир. Бундан кейин яна ҳам оғир бўлиб қолар балки... Уни ёлғиз ташлаб кетиб қолма, илтимос қиламан сендан. Хўшми?.. Кейин, мен қайтиб келганимдан кейин шундай яхши яшайликки... Уруш тамом бўлсин, албатта қайтиб келаман! Тупишдингми?

Солдат сочиник икки букчи, ёнларини чоқлади: халтача тайёр бўлди. Кейин юк қопчигидаги озиқ-овқатларини бу халтачага бўшатди: бир бўлак кир совун, бир жуфт оқ пахмоқ пайтава, бир банка гўшт консерва, икки бўлак қаттиқ нон, қалинлиги тўрт элик келадиган бир бўлак мой, бир халтачада шакар, бир ҳовуч сухари нон солди. Ўртоқлари ҳам ўз улушларидан: биров бир банка балиқ консерва, биров бир кеча-кундузлик сухари нормасини, биров шакарини кўшди.

Мана, ниҳоят, тепаликка ҳам етишди. Тепаликнинг ўрталик ерида Ванянинг туғилиб ўсган уйи. Панжара ёнида якка-ёлғиз яланғоч қайин етимчадек шумшайиб турибди. Дарвоза ёнида кимса кўринмайди, деразалар ҳам тақа-тақ ёпиқ!

Поездининг юриши борган сайин секинлашиб борапти. Олдинда паровознинг ҳарсиллаши эшитилади — гўё зум ўтмай нафаси узилётгандай.

Болақайнинг қўлтигидан пайтава ўтказиб бойладиларда, юриб кетаётган поезддан тушира бошладилар. Мана, орқасидаги оппоқ халтачасидан сал каттароқ бола ҳавода муаллақ қолди.

— Оёгингни ишга сол! Оёгингни! Тезроқ! Тезроқ! Дуруст, дуруст! Югур энди, югур! Жуда сози! Яшавор!

Пайтавани қўйиб юбордилар. Эшелонда «ура» деганга ўхшаш овозлар янгради.

Темир йўл қиялигида эса солдат кийими кийган кичкинагина одамча бошини балад кўтариб турар, катта очилган кўзларининг боқиши билангина оғаларини сафарга кузатарди.

Бола уйга кириб борганда она унинг қайси поезддан тушганини дарҳол англаб олди, жон ҳолатда «Ва-а-а-я-я!» деб қичқирганича поезд ортидан югура кетди. Она поезд йўлида, шпалга бошини қўйганича икки букчайиб фарёд чекиб ўтирди. Оёғига фикирлаб турадиган, букчмалайдиган протез кийган, қоғоги солиқ йўл қоровули келиб, етаклаб уйига элтиб қўйгунича кўз ёши тинмади унинг.

Уйига келса, мана ҳозир ўзи ўтирган сўрида ҳарбий форма кийган болақай аланган-оташ бўлиб ёниб ётарди. Бола узоқ дард чекди — баҳор ўтди, ёзининг ярмига борибгина ўнгланди. Узоқ уруш йилларида кўрган-кечирганлари: очлик, яланғочлик, дарбадарлик энди ўз кучини кўрсатаётган, аъзойи-баданидан тер бўлиб қуйилиб, бўғуви йўтал бўлиб чиқаётган эди. Бола алаҳлаб, онанинг қўлига ёпишар, уни ўзига тортиб: «Кетманг, ойи-жон, кетманг! Кетманг дегиман, ойи, кетманг!» деб такрорларди. Юрагига бирдан яқин бўлиб қолган шу болақайни пўналаб парварши қилиш билан, шу кичкина жонини ардоқлаш билан бўлиб она алақандай бир рейхстаг деган жойда ҳалок бўлган тўртинчи ўғлонининг дардини енга олган бўлса ажаб эмас...

Шундай қилиб, она ўлим чагалидан юлиб олиб қолган ўғилчани ҳам Ваня деб атай бошлади.

Она Ваняни ўзи билан далага олиб чиқарди. Уни кўкатлар устига ўтказиб кўрди-да, ўзи ишга киришарди: у пайтларда картошка қўлла экиларди. Ўтириб чарчаса керак, болақай ётиб олари. У чўзилиб ётади, тепасида кўкатлар силкинади. Бола кўкатларга қараб ётади-ётади, энди эсини таниган бола сингари қўлини чўзиб қўйди. Балки, дарҳақиқат, қайта бошдан дунёга келгандир энди.

Тузалиб кетгандан кейин Ваня темир йўл томонга бориб, кечгача ўтирадиган одат чиқарди. Онаси бориб олиб келмагунча ўтираверарди. Шундай дамларда нималарни ўйларкин у? Фикри-хаёли қаерларда кезаркин? Темир йўл қаёққа чорладийкин уни?

Рассом Кара-Константинов.

Куллардан бир кун она ўғлонини олиб келгани яна борди. Темир йўлга ҳали бориб етмаган ҳам эдики, ўғлининг ўтиб кетаётган поезднинг тормоз майдончасига осилиб чикиб олганини кўрди. Она жон ҳолатда қичқириб юборди, кучи борича темир йўлга қараб чопди...

Нима ҳам қила оларди. Она ўзини олдирди. Ишга боради, ишдан келади, нималардир қилади, лекин нима қилганини ўзи ҳам билмайди. Картошка жуёкларни тепасида энгашади, ўтоқ қилиб, у бошиндан бу бошига боради, ҳаёли алақайларга олиб қочади, мадори кўриб ўтиради-қолади. На йнгланди, на бир оғиз сўз айтади. Нафас олишга ҳам дармони етмайди.

Неча кунни ана шундай ёниб ўтказганини эслай олмайди энди. Лекин куллардан бир кун ана шундай дармонсизланиб ўтириб қолганда, пўналаб парварিশлаган Ваняси қўлтигидан суяб тургизди ва:

— Ойи-жон, юринг уйга... — деди.

...Бунга жуда-жуда кўп вақт бўлиб кетди.

— Хўш, кейин, кейин нима бўлди? — деб ҳол-жонига қўйишмайди журналистлар.

Она эса ҳаёлида бир дам намоян бўлган бу тафсилотларда тўхталмай, келган еридан ҳикоясини давом эттиради. Ростдан ҳам, қайси бир она, ўғлига ҳаёт бергандаги азоблар ҳақида сўзлаб ўтиради? Фарзандга ҳаёт бериб — вассалон.

Ўғилнинг қандай ўсгани, камол топгани ҳақида эса ҳикоя қилишдан толмайди у.

Холида АХРОРОВА таржимаси.

БАХТИМИЗ УЧУН КУРАШГАНЛАР

Яқинда Улуғ Октябрь инқилобининг 50 йиллик тўйи. Бу шодиёнага Ватанимизнинг ҳамма-ҳамма жойларида қизғин тараддув борапти. Бу кишиларимиз меҳнатида, улкан одимида. Бинобарин редакциямизга келаётган хатлардан кўпчилиги ҳам шу мавзуда сўз юритган.

Хатларнинг бир қисмида бугунги бахтиёр кунимиз учун курашган ажойиб хотин-қизларимизнинг жасоратлари ҳикоя қилинади, уларнинг хотиралари ҳурмат билан тилга олинади.

...Хива тарих-революция музейини ҳар кунини неча-неча томошабини зиёрат қилади.

Улар Хоразмда Совет ҳокимиятини ўрнатиб, уни мустақамлаш йиллари тасвирланган лавҳалар, айниқса хивалик курашчи хотин-қизлар суратлари қаршисида узоқ тўхталиб қолишади.

Мана шундай аёллардан бири Онабиби Муродова.

1924 йил. Хоразм комсомолларидан қирқ йигит-қиз ўқишга юборилади. Улар орасида Онабиби ҳам бор эди. Ешлар тушган кема Амударё орқали Орол денгизга томон йўл олади. Кема Емудёгга яқинлашганда ўққа тутилади. Қаминшорда писиб ётган босмачилар билан комсомоллар орасида кураш бошланади. Йигирма икки комсомол босмачининг ўқишга учрайди.

Лекин орадан ҳеч вақт ўтмай, хоразмлик комсомол йигит-қизлардан яна 150 таси Тошкентга ўқишга отланади. Улар орасида яна Онабиби бор эди. У 1925—26 йилда Самарқанддаги хотин-қизлар татлият-тарбия билим курсида ўқийди. Тошкентдаги Ўрта Осиё

Давлат Университетининг юридик факультетида ҳам таълим олади.

Онабиби Муродова тўплаган билимлари, бой ҳаётини тажрибаларига суяниб тўқувчилик артели очади, унга хотин-қизларини чорлайди. Аёллар ўртасида кечаю кундуз ишлашдан чарчамайди. Тиниб-тинчимас Онабиби раҳбарлик лавозимларига кўтарилади. У 1932 йили Ўзбекистон ССР Марказий ижроия комитетининг ахборот бўлимида, кейинроқ Тошкент шаҳар Советида етим болалар жамиятининг бош инструктори бўлиб хизмат қилади.

У 1959 йилгача маориф ва маданият муассасаларида, маданий оқартув ишларида фаол иштирок этиб келди.

Ҳозир Онабиби Муродова шахсий пенсиясига. Лекин ҳамоно у тиниб-тинчимайди. Учрашуларга боради, оловли йиллар ҳақида ҳикоя қилади.

Шу улуғ айёмда Онабиби Муродовага сиҳат-саломатлик, узоқ умр тилаймиз.

Юсуф РЎЗИМАТОВ,

Хива тарих-революция музейининг илмий ходими.

Тўсixon ая Темурова менинг ҳамқилишим. Ая Вобкент райони-мизнинг Денов қишлоғида яшайди. Унинг ёши олтимишда. Лекин ая кексаяиб қолдим, энди меҳнат қилмасам ҳам бўлади деган ўйни хаёлига ҳам келтирмайди. Ҳамоно эл хизматида у. Аямиз бу йил икки қўти қурт уруғини парваришлаб, ҳар қутидан 100 килограммдан ошириб пилла ҳосили олдм. «Бу менинг 50 йиллик юбилейимизга совғамдир» дейди Тўсixon ая.

Унинг босиб таятган ҳаёт йўлига назар ташлар экансиз, бу йўл фақат курашдан, меҳнатдан иборатлигини кўрасиз. Ая қишлоқда биринчилардан бўлиб паранжисини ташлаган, 1926 йили комсомолга, 1929 йили партия аъзолигига қа-

бул қилинган, оммавий ҳаётда фаол иштирок эта бошлаган. Қишлоқда колхоз тузилганда раис муовини бўлган, қишлоқ Советининг раиси бўлиб хизмат қилган, 1930 йили Шофрискон район «Қарз» ширкатининг раис муовини сифатида яхши иш кўрсатган. Кейинчалик илғор пахтакор, пиллакор сифатида областга таянган. Тўсixon ая «Шавкатли меҳнати учун», «Меҳнатда ўрнат қўрсатган учун» медаллари билан ана шу хизматлари учун таъдирланган. Тўсixon ая руҳан тетик, бахти билан, замонаси билан мағрур она!

Совет ҳокимияти учун курашнинг гувоҳигина эмас, шу курашда қатнашганлардан бири эканим билан фахрланаман.

1925 йил. Шероболда хотин-қизлар клуби ташкил этилди. Мени эса шу клубга мудира қилиб тайинладилар. Хотин-қизларнинг клубга тортиш ниҳоятда қийин вазифа эди. Битта мисол: аёллар ҳатто паранжи ёпинган бўлсалар-да раста-бозорлар ўртасидан ўтолмасди. Битта аёлни уйдан олиб чиқиш учун неча-неча комсомол, коммунист қанча-қанча ташвиқот-тарғибот ишларини олиб борарди. Ҳаётимизни хавф остида қолдириб бўлса-да ишлардик.

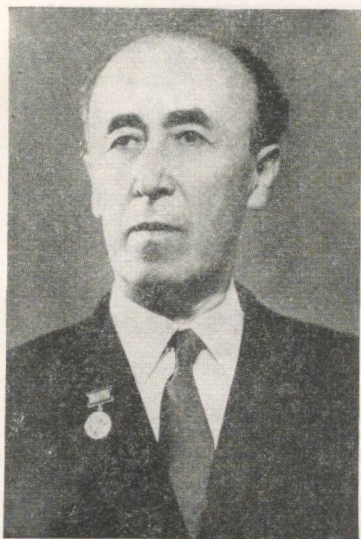
Меҳнатларимиз зое кетмади. Клуб эшигини очиб келаётган хотин-қизлар сони кун сайин кўпая борди. Биз клубда хотин-қизларни ўқитардик, уларга медицина, юридик консултациялар ташкил этардик, бичиш-тикиш дарсларини уюштирар эдик. Бора-бора клубга қатнайдиغان хотин-қизлардан раҳбарлик ишларига кўтариш курслари ташкил этилди. Бу курсни битирган неча ўнлаб хотин-қизлар жойларга бориб, хотин-қизларни жамият ишларига тортишда жонбозлик қилишди.

Мен шу улуғ байрам арафасида хотин-қизларнинг бахт-саодати учун курашган ҳамкасб дугоналарим — сурхондарёлик жанговар хотин-қизлардан Рўзихон Эшмуродова, Фотима Алиева, Марзия Элдороваларнинг номини ҳурмат билан тилга оламан.

Мастура АМИРХОНОВА,
шахсий пенсионер.

Э. РАЖАБОВ,
ўқитувчи.

Тошмуҳаммад Ниёзович Қориниёзий
С. ДАВИДОВ фотоси.

Қ А Ҳ Р А М О Н

Сиз бу номни жуда яхши танийсиз. Ҳа, қуёшли ўлкамизнинг қайси бурчида яшаманг, қайси касбда хизмат қилманг, академик Тошмуҳаммад Ниёзович Қориниёзийнинг номини эшитгансиз. У республикамизнинг атоқли олими. У ўзбек халқининг биринчи ўқитувчиси ва биринчи профессори дир. У, ҳамма севиб ўқидиган «Фан ва турмуш» журналининг бош муҳарриридир.

Тошмуҳаммад Ниёзович Қориниёзий республикамизга танилган олимгина эмас, совет фанини жаҳонга машҳур қилган олимлардан бири. Унинг китобларини Париж, Нью-Йорк, Лондон, Вашингтондаги олимлар ўқиб ўрганадилар. У ўзининг сермазмун докладлари билан Италия, Польша, Ҳиндистон каби мамлакатларда қаққирилган халқаро конгрессларда қатнашган.

Ириқ олим Т. Н. Қориниёзийни уч аздодга таълим берган ва ҳамон фан, маориф йўлида катта хизмат қилаётган педагог деб таърифлайдилар. Дарҳақиқат, Т. Н. Қориниё-

зий Улуғ Октябрь социалистик революциясининг туққизинчи кунидеъ Фарғонада мактаб очди. Камбағалларнинг болаларини туپлаб ўқитди. Ундан кейин техникум ва институтларда дарс берди. Хуллас, эллик йил ичида неча юзлаб шогирдларни устозлик даражасига қўтарди. Халқ ҳўжалигининг турли соҳаларида Қориниёзийдан сабоқ олган неча-неча илмли кишилар намуна бўлиб ишлаяптилар.

Академик Т. Н. Қориниёзий республикамизнинг эллик йил ичидаги фан ва маданият тараққиётида актив қатнашди. У туғма таланти ва ўтқир туйғули математик сифатида ўнлаб илмий ишларни ёзди. Устозининг олий математика масалаларига бағишланган тўрт томлик китоби фан хазинасини ажойиб дурдона билан бойитди. Қориниёзийнинг Улуғбек ҳақидаги монографияси Давлат мукофоти билан тақдирланди. Унинг фан ва маданиятнинг ривожланишига доир ёзган китоблари жавоиларимиздан ўрин олган. Шу кун-

Д ў П П И

(Ўтмишдан ҳикоя)

Муроджон дераза ойнасидан қоронғи ҳовли саҳнига узоқ мўралади, лекин ҳеч нарсани кўролмади. Алам билан деразани тақиллатган эди: «Ҳаҳ, тек ўтирсанг-чи!»—деб бувиси уришиб берди. Бола бироз жим қолди, сўнг тўсатдан сокин ўтирган бувисидан:

— Дадамла қачон келадила? — деб сўради. Кампир нурсиз кўзларини бир зум набирасига тикиб турди-да, «эртага» деб яна кўзларини юмди.

Шу пайт уйга дарз кетган лаганини кўтариб Муроджоннинг ойиси кирди. Лаганини авайлаб тоқчага тираб қўяр экан:

— Ойи, ўрин солиб берайми? — деб сўради.

— Майли. — қуришган лаблари орасидан жавоб қайтарди кампир.

Муроджоннинг ойиси жимгина ўрин солди-да, ўзи бир чеккада, лампанинг ёруғида қўлига дўппи кизагини олди.

Муроджон энди ойисининг олдига бориб ўтирди. Ойисининг игна санчишига, қўлчаларини тиззасига қўйиб, бироз қарал турди-да, секин сўради.

— Ойи, бу менга-а?

— Сенга, қўзичоғим, сенга — кўзини дўппидан олмай деди ойиси.

— Бунисини бобов опкетмайдими? — бироздан сўнг яна сўради Муроджон.

— Йўқ, олиб кетмайди.

— Мана буни кўринг! — бола бошидаги эскирган дўпписини қўлига олиб кўрсатди. — Емон-ку!

— Янгисини тикиб бераман, хўпми? — деб уни юпатди ойиси.

Муроджон суюниб кетди, ойиси унга чиройли янги дўппи тикиб беради.

Б
О
Л
А
В
У
Р

Я Х Ш И С Ў З И Н Ғ И З Н И

Эрталабки биринчи дақиқаларингизни эсланг. Роҳатижон, соғлом уйқуга тўйиб турдингиз, эндигина кўз очгансиз, баданингиз ҳали ҳамирдай юмшоқ, бўшашиб туринти, бош равшан, нафас енгил. Кун ҳали бошлангани йўқ, офтоб энди чиққан, олам сокин, сиз ҳам сокинсиз, дилингизда на ҳаяжон, на ташвиш; кўнглингизни ҳам, ўйларингизни ҳам ҳозир биринчи туртки қаёққа йўналтирса, ўша томонга мойил бўласиз. Кун манз шу биринчи турткидан бошланади. У майин, ёқимли, бардам, ғайрат бағишловчи туртки бўлса яхши. Аммо бордию...

Машҳур олим Сен-Симон ўз хизматчисига ҳар оқшом: «Мейн эртага фалон сўзлар билан ўйгот» деб ўргатиб кўярган. Агар олим бугун астойдил ишламоқчи бўлса, хизматчиси уни:

— Туринг, граф, сизни буюк ишлар кутаяпти! — деб уйғотар экан.

Ҳа, эрталабки биринчи дақиқаларингизни эсланг-а, бу дақиқаларда гап кўп.

Каримахон ноз билан жилмайиб кўз очганида гира-шира тонг сокинлиги уйқудан ҳам ширин туюлди. Енгил, салқин, ҳарир шаббода юзларидан ўлиб кетди. Каримахон ҳали ётган ерида мангалайдан сочларини сидириб ташлаб, тубсиз, тиниқ осмонга тикилди: янги кун...

Шу маҳал хуноқ шанғиллаган товуш эшитилди:

— Туринг, келинпошша, ана, калдан-сахарлаб келиб ўтириптилар! — бу қайнасаннинг товуши эди. — Тавба, карвон сарой-а, карвон сарой, сут сотгани келса ҳам шу ерда, уни вермагга келса ҳам шу ерда... Мунча молпараст бўлмаса бу қишлоқлар!

Қайнаса жаврашдан тингани йўғу, лекин унинг гапи энди Кариманинг қулоғига кирмасди. Тонг сокинлиги ҳам, сарин шабада ҳам, тиниқ осмон ҳам йўқолди, фақат кинояли, хуноқ бир товуш қолди қулоғида: «Келинпошшо-о...»

Бу «биринчи туртки» эди. Кариманинг кунли шундай бошланди. Бадини қизиб, чаккасига қон тепди, кўнглида қандайдир тор зуғлиб кетгандай, гашлик чуғлади. Кўрпани отиб ташлаб, сочларини ҳам тарамай, ичкарига кирди. Дахлизда онаси ўтирарди, ёнида бир сават анжир.

— Татиб кўринлар, деб... ўзининг богимиздан.

— Вой шундоқ деймасизми, қуда, бозорга олиб келибсизми дебман!

Кариманинг қайнаса энди бир оз

очиلىброқ гапирди-ю, лекин она олдинги ноҳуш гапларини эшитганди, қизини қучоқлаб йиғлаб юборди.

Карима уни кузатиб қўйиб ишга отланди. Чой ҳам ичмаганини йўлда эслади. Дили гаш эди. Қайнасага айтадиганини айтиб бўшаб олса ҳам бўлар экан, юраги тошиб кетаяпти...

Кун жуда исиб кетди. Йазнарамада йўловчи кутишдан ёмони йўқ, машинанинг ичи тандирдай қизиб кетди.

— Бўшмисиз, ука? Абдусамат мўйсифид йўловчини кўриб хурсанд бўлди.

— Келинг, муллака, қаёққа юрамиз?

— Эскижувага, иложи бўлса.

Машина эриб лимиллаб турган асфальт йўлдан майингина юриб кетди.

— Уф, мунча иссиқ... — деди йўловчи рўмолчаси билан елпиниб.

— Ҳозир шабада киради.

— Кирмаяпти...

Абдусамат йўловчига қайрилиб қараса, юзлари оқариб кетибди.

— Нима бўлди, муллака?

Йўловчи шилқ этиб ўзини ёнга ташладию, ҳушидан кетди. Абдусамат уни суягачча, нима қилишини билмай алаңлади. Тўхтасинми, одамларни ёрдамга чақирсинми? Вақт ўтиб, ўлиб қолса-чи? Ким билади, юрак дарди бўлса...

Таваккал қилиб, шартта қайрилди, касалхонага ҳайдади. Бир қўлида беморни суяб, бир қўлида рулни боққариб, бир амаллаб азоб билан етиб борса:

— Нега олиб келдинг, қани қоғози? — деб жеркиб берди эшик олдида турган ҳамшира.

— Йўлда шундай бўлиб қолди...

— Йўлдами-қўлдами, билмайман, қоғози йўқ. Қабул қилинмайди, олиб кет.

— Қаёққа?

— Қаердан олиб келган бўлсанг ўшақча...

Абдусаматдан совуқ тер чиқиб кетди. Ҳамширага қаради, у оқаринқираб, хўрайиб турарди.

Беморни барибир қабул қилишдию, лекин Абдусаматнинг қони бузилган эди, «оқ халат хайф сизга, бағри тош бюрократ!» деди у кетишда ҳамширага. Лекин бу билан кўнгли бўшамади, гашлик ичини тиндалар эди.

Бунни ҳамшира ҳам сезди, сездию лабини тилилаб, бадтар асаби қайнади. Бу ҳамшира — Карима эди. У эса сира бюрократ бўлган эмас. Ҳаммаси эрталабки дилхиралик оқибати.

Абдусамат кечқурун гаражга қайт-

ганида колонна бошлиғи билан айтишиб қолди.

— Планини бажармасам, ўйнаб юрганим йўқ, сиз бу ерда салқинда ўтириб дўқ қилишни биласиз.

— Ким дўқ қилаяпти?

— Сиз дўқ қилаяпсиз! Мен сизга ёш бола эмасман, хотинингизга қилинг...

Пофёрлар бир-бирларига қараб қўйинди. Колонна бошлиғи кекса, асаби қақшаган одам эди. У жаҳли чиққанда хотинини ҳам уради дейишди. Бу гапдан кейин, худо билади, бугун аламини яна хотинидан олмаса...

Пофёрлар ўртага тушиб, Абдусамат билан уни ажратиб қўйинди. Ўша кун колонна бошлиғи хотинини урдими-йўқми, билмайман.

Аммо биламанки, буларнинг ҳаммаси ўша эрталабки «туртки»дан, қаёқдан «келиношшо-о» деб кинояли шангиллашдан бошланган эди. Кейин бу биттагина ўринсиз дағал сўздан бошланган гашлик кечга-ча одамдан одамга қўчиб, юкумли касалдек тарқалиб қанчадан-қанча бир-бирига нотаниш одамларнинг асабини қақшатди, қонини бузди, соғлигини йўқотди. Бу занжирнинг уч кечқурун бориб яна кимнинг юзига текканини, кимнинг дилини яраллаганини, кимнинг уйқусини ўғирлаганини айтолмайман...

Ажабо, орада кимдир ўзини босиб, ичиданги аламини атрофдаги одамлардан олмаса-ку, машғуи занжир узиларди.

Тўғри, асабга тегадиган нарсалар кўп: ё трамвайга сиғинмай қоласан, кимдир оёгини босиб олади, шовчин, шовқин, кимнингдир одобсизлиги... Булар ҳаммаси ташқи сабаблар. Аммо бу ташқи сабабларни баҳона қилиб, ўзининг ички дунёси қашшоқлигини, тарбиясизлиги, маданиятсизлигини яширадиган одамлар бўлади. Бекордан бекор қўпол гапириб бюрократ асабини бузадиганлар кўпинча ўзини ҳам, бюрократ ҳам иззат қилмайдиган, фаросатсиз одамлардир.

Худа-беҳудига одамни ранжитиб дағал гапирган бундай одамлар турмуш қийинчиликларини баҳона қилишди. «Ҳа, асабийлаш!» деб кўркаларига уршилади. Энг оғир шарафига кеча-кундуз тинмай оғир вазифаларни бажарган большевикларни, жумладан Феликс Эдмундович Дзержинскийни олайлик. Унинг ҳаёти енгил бўлганми? Уни революциянинг баҳори, «Темир Феликс» деб аташарди. Умрининг қариб ярмини қувғида, авахтада ўтказган. Лекин сиз шу ки-

А Я М А Н Г!

шининг қўнгли нақадар майин, нисонга, ақилларига нақадар меҳрибон бўлганини биласизми? Турмада ёзган кундаликларида бирида у: «Одам одамга меҳр нуруни сочиб туриши керак, ўзгалар учун ёруғлик манбаи бўлиши керак»-лигини ёзади. Сингли-сига юборган хатида эса: «Агар ўзинг-ни босолмай, жаҳл устида дағал гапириб кўйсанг, даровр узр сўра, гап-лигини қўнғилдан чиқариб юбор, чуқ-ки қўнғил хушлиги одамга катта давлатдир» дейди.

Ҳа, катта давлат! Уни оддийгина бир яхши гап билан сақлаб қолиш мумкин. Оддийгина яхши гапни аяма-сангиз, одамнинг куни билан қўнғил равшан, шилари унумли, соғлиги ях-ши, ёнидагиларнинг ҳам чехраси очиқ. Яхшлик, эзгулик, равшанлик виссонинг табиатида бор.

Одамнинг шаклланиши биринчи сўздан бошланади, деган Н. К. Крупская. Ҳақиқатан ҳам, дунёда ях-ши одамларнинг қўн бўлиши гўдак-ларнинг кўпинча «ойи» деган азиз сўз билан тили чиқishiдан эмасми-кин?

Сўз қадри парса. Сўз — улуг сеҳргар. Боланинг дастлаб билган, дастлаб эшитган сўзлари унинг там-бал ёки ишчан бўлишига ҳам, худбин ёки меҳрибон бўлишига ҳам сабаб бўлиши мумкин.

Масалан, менинг кичкина қўшмим Тўлқин эрталаб бочгага кетаётганда меҳрибон ойиси унинг чўнтагига учта кофет солади. Дарвозадан кузатиб қўлрақиб, балад овоз билан:

— Ҳеч кимга берма! Ҳаммасини ўзинг егин, хўшми? — деб тайин-лайди.

Беш йилдан кейин Тўлқин жуда худбин одам бўпти, десалар, мен бунга ишонаман, албатта.

Яхшлик яхшиликка сабаб бўлади. Кейинги вақтда «энг безори болалар ўзига тўқ эиёли оилалардан чиқади» деган гап тарқатган. Агар шундай бола чиқса экан, демак бу чинакам эиёли ёки чинакам ҳалол меҳнаткаш оила эмас.

Мен одобсиз болаларнинг қўнчига беизза, жанжалкаш, ота ёки она ич-киликка берилган оилалардан чиқ-қанини жуда кўп фактлар билан ис-ботлаб бериш мумкин. Боланинг хомхуш, соғуш, умидсиз, безори, ўқин-да қоққ бўлишига қўнчига ота-она ўртасидаги тарбияга хилоф жанжал-лар, маданиятсиз сўзлар, одобсиз муносабатлар сабаб бўлишини жуда кўп муаллимлар гапирди.

Яхши сўз аввало одамнинг ўз қа-дри, ўз қалбнинг гўзаллиги. Яхши сўз

атрофдагиларнинг ҳам ҳурматини, қадрини оширади, қалбини гўзал ҳис-лар билан тўлдирди.

Шундай одамлар бўлади: ойлиги ойлигига учма-уч келмай қолса хафа бўлмайди; янги костюмга сиёҳ тў-килик кетса хафа бўлмайди. Лекин кўчадан ўтаётиб, бирон ўспириннинг одобсиз сўзини эшитиб қолса ўша ку-ни ухшолмайди.

Бу психологик «занфлик» қўн-чиликда бўлса керак. Мен ўзини ҳам шундайман. Бир куни Третьяков га-лерейсининг энг яхши суратлари Тошкентга олиб келинипти, аjoyиб кўргазма очилипти, деб қувончимиз ичимизга сиғмай, бутун оила, бола-чага бошлашиб музейга бордик. Бу нафасот, бу гўзаллик дунёсида уч соат юриб чиққандан кейин бизнинг қайнаган ҳисларимиз, соф ҳаяжонла-римиз, шодлигимизни кўз олдингиз-га келтиринг. Ахир, Тошкентда бу-ндай кўргазма кам бўлади. Аини баҳор чоғи, урик гуллаганда гуркираб бог аро юргандек, аjoyиб бир кайфият билан қайтаётганимизда трамвайда ширакайф бир мўйловдор йигит озги-ни шундай шалоқ қилдики, хотинин, болаларим олдида ер ёрилса ерга ки-риб кетгудай бўлдим. Бу ҳам майли эди-ю, болаларим олдида яна бадтар шарманда бўлдим: мени миллицияга олиб кетишди. Чўчки ҳалигини аста тартибга қақирмоқчи бўлган эдим, олайиб келиб жанжал кўтарди...

Буниси ҳам майли эди, лекин ми-лицияда мен айбдор бўлиб чиқ-дим.

— Сизга қўл кўтармаган бўлса, чўнтагингизга қўл солмаган бўлса, нима қиласиз аралашиб? — дейиш-ди. — Ахир, бу ширакайф экан, маст-ликда ҳар нарса бўлади...

Қизиқ. Биров ароқ ичиб, ахлоқин бузади: кейин шу ароқнинг ўзи уни оқлайди: «Мастликда ҳар нарса бў-лади...»

Албатта, мастдан уч-тўрт сўм штраф олишди. Лекин куни билан кўча-қўйда юриб ифлос иборалар би-лан бу одам заҳарлаган ёш қалблар уч-тўрт сўм билан тўзалмайди. Чўлда шаҳар яратиб, боглар вужудга кел-тириш, дарёларни жиловлаш оғир. Лекин олижаноб қалбни, ёрқин ўйли бир одамни тарбиялаб етиштириш ун-дан ҳам қийин.

Оташн сўз қаҳрамонликларга ун-дайди. Яхши сўз тарбиялайди, қуч бағишлайди, қўнғилга чироқ ёқади, одамни улуғлайди.

Бир куни мен бир муассаса бош-лигининг қабулхонасига кирдим. Ёш-гина секретарь қиз ўрнидан туриб,

нақ қўзимга жилмайиб боқдида, узр сўрагандай меҳрибон овоз билан, бу-гун бошлиқнинг жуда банд эканлиги-ни, мени қабул этолмаслигининг са-бабларини узоқ тушунтирди. Менинг ишим жуда зарур эди, бошлиқни бу-гун албатта қўришим керак эди. Узоқ йўлдан чарчаб бекор келган экан-ман... Лекин, ажабо, қабулхонадан қўнғилм ёришиб, ишим биттадек қу-вониб чиқдим. Қалбимни ҳалити қиз-чанинг меҳрибон сўзлари иситган эди. Мен бу ерга яна келишим керак-лигиндан, ўша таниш жилмайиш, ўша иссиқ юзюни яна кўражамдан хур-санд эдим. Мен, негадир бу идорада ҳамма шундай хушмуомала, бошлиқ ҳам меҳрибон одам эканига ишонгим келарди.

Гап шундаки, ўша ёш қиз мени танимайди. Ўзинг таниган, яхшилиги-ни билган одамнингга яхши муомала қилиш одатдаги ҳол.

Лекин учраган ҳар бир гражданига ҳақиқий ҳурмат билан яхши сўз ай-тиш — одамнинг ички маданий дара-жасини кўрсатади. Одатда «Сен яхши бўлсанг, мен ҳам сенга яхши муомала қиламан» деб шарт қўйишади. Менимча, бу тўғри эмас. «Бунинг қалби гўзал», ёки «Бу яхши одам» деб ҳеч кимнинг пешанасига ёзиб қўйилмаган. Яхши ишларни пеш қи-лиш, мақтанлиш бизнинг одамларга хо-мас эди. Улар хайрли ишларини бе-миннат, шовқинсиз, одатдаги ишдай қилиб юришаверди. Шунинг учун биринчи учраган нотаниш одамни ав-вало яхши одам деб фараз қилсангиз ва яхши сўзингизни аямасангиз кам-дан кам адашасиз.

Мен маданиям деб, доим сўнғий бўлса ҳам, илжайиб туришни тарғиб қилаётганим йўқ. Лекин нисонга бўлган ҳурматингиздан, илқ ҳисла-рингизни изҳор этишдан уялманг.

Менинг шундай танишларим борки, хизматда, қабул соатларида учратта-нингизда уларни фақат бир хил «рас-мий хизмат» қиёфасида кўрасиз. Юз-ларидаги соғуқ парвосизликни кўриб, илқ, яхши гапларингиз оғзингизда музлаб қолади. Уларнинг ҳар бир сўзи қўроғишдай оғир, жиддий...

Улар уйда ҳам, оилада ҳам шун-даймикин деб ҳайратда қоласиз.

Йўқ, мен уларнинг қўнғилрини оила шаронтида ҳам кўргаман ва сиздан бадтар ҳайратда қолганман: улар оилада тупа-тузук, истараси иссиқ оддий киши бўла олар эканлар! Овоз-ларини ҳам майин, қуладилар, ҳазила-шадилар ҳам.

Афсус ва минг афсуски, хизмат чоғида улар бу ёқимли одамий хусу-

сиятларини негадир яширадилар-да, ўзларини-ўзлари ҳиссий қашшоқ, қуруқ ва совуқ қилиб кўрсатадилар. Бу билан улар атрофдагиларни ҳам ҳиссий қашшоқликка судрайдилар.

Яқинда мен бир напирётга гонорар олгани бордим. Бухгалтерияга кирсам уч стола уч киши ўтирибди.

— Салом, — дедим.

Ҳеч ким алиқ олмади. Биронтаси бош кўтариб қарамади ҳам. Бир-бирларига нишонинди шекилли, деб ўйладим. Бирининг ёнига бориб, кимга учрашш кераклигини сўрадим. У қорозидан кўзини олмай, боши билан имо қилиб нариги столини кўрсатди. Наригисига бордим. Гапинин тушунтирдим. Бу ҳам нидамади. Лекин бироздан кейин қорозимни олиб текширдим-да, ҳисоблаб қўл қўйиб берди. Қорозимни четга суриб қўйиб илдаммай, яна ўз ишини давом эттираверди. Мен раҳмат айтдим, биринчи столдагига ҳам миннатдорлик билдирдим. Ҳеч бири бош кўтариб, бир сўз айтгани йўқ. Ишим битди. Анча тез, осон кўчди. Лекин... кўнглим ғаш эди. Шунча вақт ичиде биронтаси бир оғиз сўз айтмаса-я! Ҳўп, булар қаттиқ банд, уларнинг олдига мендайлар кўп келиб кетади, бориш-ки уларни безабон машина ҳам дейлик, лекин мен-чи, мен инсонман ахир, олдигига бир сўзга арзимай-манми?

Инсон иши билангина эмас, сўзи билан ҳам инсон. Одамнинг гапирган гапи унинг маънавий қиёфасини ҳам, феъли-хулқини ҳам, максасду орузларини ҳам, онги, маданияти, динини ҳам кўзгудагидек кўрсатиб туради. Бутун бир драматургия санъати сўзининг мана шу хусусиятига асосланган.

Ўринли сўз, яхши муомаланинг психологик таъсири, у медицинада ҳам қанчалик катта роль ўйнаганини врачлар яхши билади. Ёзувчилар учун эса сўз тенгсиз, қудратли қурол. Сўз санъати бутун-бутун афлокларни тарбиялагани маъмул. Америкада эса миллионлаб тиражда чиқаётган одобсиз, даҳшатли «комикс»-лар минг-минглаб ёшларни заҳарлаггани ҳам маъмул.

Ўтган йили «Известия» газетаси 30 йилдан бери қимир этмай ётган касал бир олимнинг атрофдагиларнинг яхши гапи, меҳрибонлиги туфайли оёққа туриб кетганини ёзган эди. Бундай фактлар ҳаётда ҳам, адабиётда ҳам жуда кўп учрайди.

Сиз ёш ёзувчи Ўлмас Умарбековнинг «Севгим, севгим!» деган киссасини ўқиган бўлсангиз ёдингизда-дир: унда бир йилгит ўринсиз гап айтиб қўйиб севгилдиснинг ўлимига сабаб бўлади.

Айтилган сўз — отилган ўқ. Ўқ яраси битади, сўз яраси битмайди. Шамол бўронни кўзгайди, сўз — тумонатни.

Бизнинг жамиятимиз энг инсоний жамият. Унда инсон қадрини энг қиммат нарсасидир. Унда биронинг қадрини — сизнинг қадрингиз. Яхши сўзингизни аяманг. Сўзингиздан, очиқ чехрангиздан диллар заъф олсин, ажиб ҳислар қайнаб тошин, баҳор яшнасин, ҳаёт кучга тўлсин.

ХАМ А М И Ш А А Й Ғ О Қ

Инсон боласини ўлимдан сақлаб қолишдан ҳам олижаноброқ иш борми жаҳонда. Мана у бугун ҳам уч аёлнинг мушкулени осон қилди. Уч она ва уч болани — олти жоннинг ҳаётини сақлаб қолди. Уларнинг касалхона атрофида гир айланиб юракларни ҳовучлаб юрган қариндош-уруғлари энди ўзларида йўқ хурсанд. Оқ халатли аёл буларнинг қалб уйига шодлик чироғини ёқди. Фарзанд кўрган оталарнинг туғуридан кўнгиллари тоғ, оналар чехрасида майин табассум. Кулгуга тўлган бу чехралар бундан салгина олдин гижимланган сариқ қоз каби заъфарон эди. Ҳа, улар нариги олам бўсағасидан қайтган кишилар. Уларни мана шу оқ халатли аёлнинг ақл-идроки, мўъжизакор, мадакор қўллари қайтарган. Ана унинг ўзи. Операция хонасидан чиқиб келмоқда. Чет-четда уни кузатиб турган аёллар бир-бирларига сирли оҳангда:

— Тожихон опа келятилар, — деб қўйишди.

Тожихон уларнинг баъзилари олдига келиб, ҳол-аҳвол сўрайди, кўнгил кўтарувчи илиқ сўзлар ҳада қилади.

— Ҳа, айёр, жонингни койитмайгина дўмбоқ ўғилчалик бўлиб олдинг-а.

Ҳазил маъносини тушунган аёл қизариниб, кўзларини ерга қадайди, онадек меҳрибон ўз халоскорига миннатдорчилик билдириш учун сўз бисотидан кераклигини тополмай қийналади.

— Ҳа, қизим, ҳадеб хафа бўлаверма, жонинг омон бўлса, ҳали кўп боланинг онаси бўласан.

Тожихон опа узун коридорнинг бир чеккасидан иккинчи чеккасига бора-боргунча дуч келган беморлар билан ана шундай муомала қилиб борди. Сўнг «бўлим мудир» лавҳаси қоқилган эшикни очиб, ўз хонасига кирди. Столга ўтириб, ҳамшира қолдириб кетган бир даста касаллик варақаларини кўздан кечира бошлади. Бу варақа эгаларининг баъзилари унинг эски миқозларидан. Мана М. исмли аёл уч фарзанднинг онаси. Лекин уларнинг биттасини ҳам табиий туғиш билан топмаган. Муолижа йўли билан туғдиришнинг ҳам иложи бўлмаган. Ҳар учаласи ҳам операция қилиб, она қорнидан ёриб олинган. Болалар ҳозир соғ-саломат. Олдингиси бу йил мактабга борган.

Мана буниси иккинчи марта келиши. Олдинги боласини тирик олиб қолишнинг иложи бўлмаган эди. Болани сақлаб қолиш мумкин эди-ю, аммо аёл вақт ўтганда келган эди. Тўлағоқ тутини билан туғруқхонага келмай, хонаки дояралар мурожаат қилганидан она қориндаги бола шикастланиб қолганди. Дояларнинг ирим-сирими, бола туғдириш усуллари Тожихон опага маъмул. Илгари бечора онани минг бир балога гирифтор қилишарди: қорини эзиш, кинна солиш, ундан ҳам даҳшатлиси, кўрпа ёки наमतга ўраб, юмалатиш. Аёлнинг омади келиб, бола туғилса ҳўп, йўқса, бир йўла икки жон, бола ҳам, она ҳам ҳалок бўлар эди.

Тожихон опа ҳозир варақасини кўздан кечираётган аёл ҳам сал бўлмаса ана шундай фожиага дучор бўлаётган эди-ю, аммо ҳушёр эр уни касалхонага етказиб келганидан, омон қолган. Кўни кеча популдек бир боланинг онаси бўлди.

Тожихон опа варақаларни кўздан кечириб бўлди. баъзилари устида тўхтаб, анчагина сўзлар ёзди. Икки-учтасига эрталам жавоб бериш мумкин, деб белги қўйди. Стол устини дид билан тартибга солиб-да, сўнг кўзойнагини қўлига олиб, қаддини рост-

лади. Негадир ўзини жуда ҳорғин ҳис этди. Ажаб, деб қўйди у. Бу қариллик аломатимикин-а! Аста ўр-нидан турди. Битта-битта босиб, тошойна рўпара-сига келди. Гўё ўз ёшини кўрмоқчидек ойнага қара-ди. Қаради-ю, аллавақтгача хаёл суриб қолди. Ойна ичидан унга қараб турган нуроний чеҳра: «Ҳа, азизим, анчагина йўл босиб қўйдинг, сочла-рингга оқ оралади. юзларингга ана шу босиб ўт-ган йўлларнинг чизиги акс этиб турибди, лекин ўзинг тетик, ғайратинг сўнггани йўқ, демак қари-ганинг йўқ, фақат чарчагансан холос, андак ором олсанг бўлгани» дейётгандек эди.

Ҳа, Тожихон опа қаттиқ чарчаган эди. У ан-даккина ҳордиқ олмоқчи бўлди. Креслога ўтирди. Бошини суялчиққа қўйди, кўзларини юмиб, ором огушига берилди. Аммо хаёли ҳамон ойнада намо-ён бўлган нуроний чеҳрада эди. Ажаб, деб қўйди яна ўз-ўзига, наҳотки қариб қолаётган бўлсам. Бу савол унинг нигоҳини ўтган умр йўли томон бурди.

Улуғ Октябрь социалистик революцияси гала-ба қозонган пайтда эндигина ўн ёшга қадам қўй-ган бир қиз эди Тожихон. Яхшики, революция бўлиб қолди. Йўқса, шу ўн-ўн бир ёшдаёқ эшонлар-дан бирининг жонли буюмига айланиб кетармиди? Шунинг учун ҳам Тожихон ўз ҳаёти ҳақида ўй сур-ганда эшонларни даф эта олган улуғ революция кўз олдида салобат билан намоён бўлади. Нега на-моён бўлмасин? Уни ёруғ ҳаётга, илм, маърифатга йўлларини нурафшон қилиб бахт ва истиқболга етаклаган, ўқитган, вояга етказган, элга танитиб, эътиборини орттирган худди шу революция — Ленин гоёлари тантанаси эмасми!

Тожихон дастла Шайхонтаҳурда очилган ло-рид-муаллиминда, сўнг ўзбек хотин-қизлари учун махсус очилган мактаб-интернатда тарбия топди. Урта Осиё Давлат Университети қошидаги ишчи-ёшлар факультетига кирди. 1931 йилда Самарқанд-да очилган медицина институтининг илк студентла-ридан бири бўлди. Ўқини муваффақиятли туга-тиб, 1936 йилда янги ташкил этилган Тўқимачилик комбинати поликлиникасида врач бўлиб борди. Тажриба кам, журъдат етишмасди. Тожихон ишлаб туриб, физиотерапия, акушер-гинекология соҳаси бўйича қатнаб ўқини давом эттирди. Тўқимачи-лик комбинати поликлиникасида биринчи бўлиб физик метод билан даволаш, электр, сув билан да-волаш кабинетларини ташкил этди. Ўн йил даво-мида шу ерда ишлади Тожихон.

Тожихон Акрамхонованинг камолотга эришиши-да айниқса профессор Г. А. Ротенбергнинг устозлик хизмати катта бўлди. Шу ҳар мушкулени осон қилишга кўмак берар, ҳар саволига жавоб бор эди унда. Она қорнидан болани тирик олиш усули-ни бу профессор ниҳоятда моҳирлик билан бажар-ар эди. Энди унинг шогирди Акрамхонова шундай усталик билан бажаради.

Роса ўттиз йилдирки, Тожихон инсон саломат-лиги учун курашиб ёлиб келмоқда. Тожихон Ак-рамхонова ўз практик тажрибалари асосида назар-ий билимларини чуқурлаштирди. «Ўлик туғилиш-нинг сабаблари ва унинг олдини олиш» деган мавзуда кандидатлик диссертациясини ёқлади. Фан учун аҳамиятли бўлган бир қанча назарий мақолалар ёзди, назарий билимини илмий-педагогик иш билан бирга қўшиб олиб борди. Тошкент Ме-

Тожихон Акрамхонова.

Б. Мизроҳиң фотоси.

дицина институтида ва республика билим юртида дарслар берди. Мана бир неча йилдирки. Тошкент Медицина институтининг илмий кузатиш тажриба базаси ҳисобланган иккинчи шахар туғруқхонасида бўлим мудир бўлиб ишламоқда. У қаерда, қандай вазифада ишламасин, инсон дўсти, оналар ва бо-лалар ҳаётининг саломатлигининг посбони бўлиб келди. Бу соҳадаги катта хизматларини эътиборга олиб Тожихон Акрамхоновага республикада хизмат кўрсатган врач унвони берилган. Бир қатор фахрий ёрлиқлар, тақса кўрагини тўлдиргудай шон-шуҳ-рат медаллари билан тақдирланган. Тожихон опа ҳозир шулар ҳақида ўйлаётганимкин? Балки ўзи шифолаб оёққа турғизган минглаб кишилар, ўзи санаб саноғига етолмайдиган қанчадан-қанча азиз жонларни ўйлаётгандир. Шундай одам қарирми-кин? Йўқ, албатта.

...Ана деразадан кечки қуёш мўралади. Иш пай-ти аллақачон тамом бўлган, уйга қайтиш керакдир. Ўртоқ Тожихон Акрамхонова оқ халатни ко-стюм билан алмаштирди. Эшик тутқичига эндигина қўл узатган ҳам эдики, дераза ортидан тез ёрдам машинасининг ташвишли овози эшитилди. У тур-ган жойида тўхтади. Бемор, тўхташ керак. Ҳа, у ҳомиладорнинг аҳволи қай даражада эканлигини «тез ёрдам» машинаси сигналидан пайқаб олади. Ҳозиргина ечган халатини яна қўлга олади. Аёга ёрдамга шошилиши зарур.

Жўрахон НАСРИДИНОВА.

ҲАММА ДАРДГА БОР ДАВО...

Тромбофлебит нима? Бўртиб чиққан томир ва кўк доғларни йўқотиш мумкинми?

М. ИСАЕВА
Сирдарё.

Вена томирида қоннинг қуйилиб, қотиб қолишига медицинада тромбофлебит деб юритилади. Бу касаллик қон томирларининг яллиғланиши оқибатида содир бўлиб, инсон организмда қон айланиш системасига ҳалал беради.

Тромбофлебит кўпинча юқумли микроблар воситасида тарқалади. Тиф, грипп, ўпка сили, сарамас каби касалликлар дардининг авж олишига сабаб бўлади. Ана шундай касалликнинг бирон хили билан оғриган кишида, айрим вақтлар, тромбофлебит дардининг асорати қолади. Аёл киши бирон ерини операция қилдирганда, туққанида ва айниқса ҳомила олдирган чоғида тромбофлебитга жуда осон йўлиқиб қолиши мумкин. Негаки, бундай чоқда венага микроб ўтиши учун қулай шароит вужудга келган бўлади.

Тромбофлебит кўпроқ тананинг пастки қисмида бўлади. Асосан уч хил сабаб: томир деворларининг ўзгариши, қоннинг суств ҳаракатланиши ва қон таркибининг

ўзгариши натижасида қон қуйилиб қотиб қолади.

Баданининг пастки қисмидаги қон айланиш системасига ташқи муҳитдаги ҳар қандай ўзгариш тез таъсир эта олади. Айниқса иссиқ, совуқ ва беҳосдан бўлган зарбнинг таъсири. Ана шулар натижасида томир кенгайиши ёки торайиши мумкин. Торайган ёки кенгайган томирдан қон тўхтаб-тўхтаб оқиши натижасида шу ерга қон тўплана бошлайди. Бу қон эса аста-секин қуйилиб қота бошлайди.

Борди-ю киши ўзида тромбофлебит касалиги пайдо бўла бошлаганини сезса, зудлик билан врачга кўрсатиши, унинг маслаҳатларига амал қилиши даркор. Шунда дардининг олди олинган ва зўрайиб кетишига йўл қўйилмаган бўлади. Тик туриб бажариладиган хизматдаги аёл томирига тугунча тушиб, кенгая бошлаганини пайқаса врач кўрсатмаси билан бошқа ишга ўтиши керак. Шинни йўқотиш ва томирда қон айланишини яхшилаш учун чўзилувчан пайпоқ кийиш ёки махсус

резинка бинт боғлаш шарт. Бундай бинт эрталаб ўриндан турган замонқ томондан болдиргача ўралади. Тромбофлебит пайдо бўла бошлаган чоқда киши оёқнинг, айниқса терининг тозаллигига эътибор бериши лозим. Ҳар куни ювиниб туриши, тери қуруқ бўлса бирон хил мой суртиши, борди-ю ёрилган бўлса аптекадан бриллиант кўк дори олиб суркаши керак. Тромбофлебит дарди қадимдан бўлган ҳомиладор аёллар туғишдан анча олдин касалнинг зўрайиб кетмаслик чораларини кўриши лозим. Бунинг учун дастлаб томирда қоннинг яхши ҳаракатланиши учун шароит бўлиши керак. Имкони борича оёқни юқори кўтариб ўтириш, шароит бўлса ҳар куни 2—3 маҳал 10—15 минутдан ётиш, махсус бинт ёки пайпоқдан мунтазам фойдаланиш даркор.

Тромбофлебит билан оғриган бемор меъеридан ортиқ овқат истеъмол қилмагани дуруст, негаки семирган кишининг юрак-қон томирлари ҳаракати суств бўлади. Бу ҳол қаршилиқ кўрсатиш

ЮРИСТ МАСЛАҲАТИ

Колхозчиларга бериладиган пенсиялар

1965 йил 3 январдан эътиборан колхоз аъзоларига бериладиган пенсия ва нафақалар тўғрисидаги Қонун амалда қирган. Бу Қонунга мувофиқ колхоз аъзоларига қарлик, инвалидлик ҳамда боқувчисини йўқотганлик пенсиялари тайин этилган.

БОҚУВЧИСINI ЙЎҚОТГАНЛАРГА ТЎЛАНАДИГАН ПЕНСИЯ

Вафот этган колхозчининг қарамоғида бўлиб келган ва меҳнатга қобилиятсиз онла аъзолари боқувчисини йўқотганлар пенсиясини олишга ҳаққидирлар.

Меҳнатга қобилиятсиз деганда қуйидагилар назарда тутилади:

а) вафот этган кишининг 16 ёшга (ўқувчи бўлса — 18 ёшга) етмаган болалари, укалари, сингиллари ва неваралари; укалар, сингиллар ва неваралар меҳнатга лаёқатли ота-оналари бўлмаган тақдирдагина вафот этган кишининг қарамоғида деб ҳисобланадилар;

б) вафот этганининг ота-онани, хотини, эри; бунда зарур шарт шуки, эрақлар 65 ёшга ва аёллар 60 ёшга кирган ёхуд I ёки II группа инвалиди бўлишлари керак.

в) вафот этган кишининг ёшлари 65— ва 60 га етган ва Қонуни бўйича боқиш лозим бўлган яқин кишиларидан ажралган бобоси ва буваси.

ИНВАЛИДЛИК ПЕНСИЯСИ

I ва II группа инвалиди бўлган колхозчиларга инвалидлик пенсиясини тўланади.

Ишда майиб бўлганлик ёки касб туфайли пайдо бўлган касаллик натижасида инвалид бўлиб қолган колхозчиларга пенсия уларнинг иш стажларидан қатъи назар тайин этилади. Умумий касаллик натижасида инвалид бўлган колхозчиларга инвалидлик пенсиясини тайинлаш учун, улар колхозда ишлаб келган ва ўз ёшларига яраша иш стажига эга бўлишлари керак.

Ишда майиб бўлганлик ёки касб туфайли пайдо бўлган касаллик натижасида инвалид бўлганларга тўланадиган пенсиянинг энг кам миқдори куйидагича: I группа инвалидларига — 18 сўм, II группа инвалидларига — 14 сўм 40 тийин.

Шу муносабат билан тўланадиган пенсиянинг энг кўп миқдори эса I группа инвалидларига 102 сўм, II группа инвалидларига 76 сўм 50 тийин.

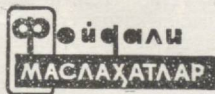
Умумий касаллик натижасида инвалид бўлган колхозчиларга тўланадиган пенсиянинг энг кам миқдори I группа инвалидларига 15 сўм ва II группа инвалидларига 12 сўм, пенсиянинг энг кўп миқдори эса I группа инвалидларига 76 сўм 50 тийин ва II группа инвалидларига 51 сўм.

қувватини заифлаштириб, томирларда қоннинг яна ҳам кўпроқ ивиб, қотиб қолишига имкон беради. Шуни ҳам унутмаслик керакки жигар, қарам, помидор каби озуқалар қоннинг ивишини зўрайтиради. Шунинг учун тромбфлебити бор кишилар бундай озуқаларни мумкин қадар камроқ истеъмол қилганлари маъқул.

Тромбфлебитни даволашда врач йўлланмаси билан махсус электр қуввати апаратидан фойдаланиш мумкин. Бу томир деворини мустаҳкамлайди, оғриқни қолдиради, тери озуқасини яхшилайди. Парафин ҳам яхши таъсир кўрсатади.

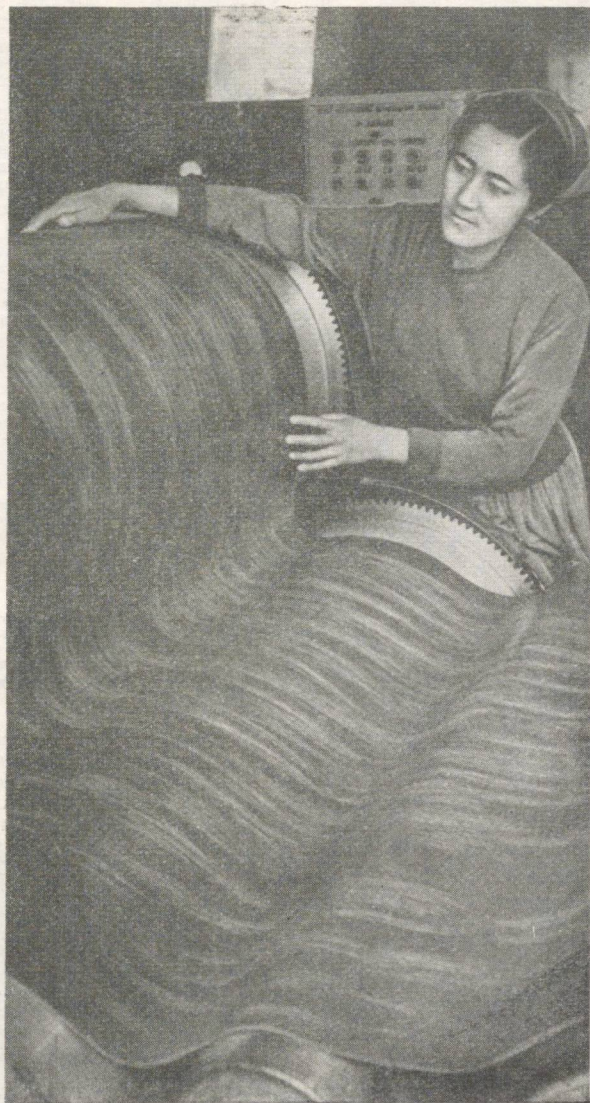
Тромбфлебит дардига чалинган кишилар шунинг унутмасликларини зарур, томир бўртиб, қон қотиб қолган ернинг териси анчагина нозиклашиб қолган, ранги оқарган қуруқ ва пўст ташлайдиган бўлиб қолади. Ҳамма дори-дармон фақат врач кўрсатмаси билангина амалга оширилиши лозим. Тўғри даволанган беморгина бенуқсон шифо топиб кетади. Борди-ю, хроник формага ўтиб қолса бемор доимо тик туриб ва кўп юриб қилинадиган ишдан бошқа вазифага ўтиши, белгиланган даволарни узлуксиз амалга ошира бориши керак. Шундагина у узоқ йил иш қобилиятини йўқотмайди.

Врач: С. КОРН.

Кийилиб, уринганроқ кийимини мана бундай тозалашингиз мумкин. Текис ерга тукли одеял ёйсиз. Устидан тоза сочиқ солиб, кийимини шунинг устига ёйиб қўйсиз. Чўткани нашатир спиртли сувга (1-литр сувга 2 ош қошиқ нашатир спирти) намлаб олиб, кийимнинг қили ётиқ томонга қараб бир текисда нам бўлгунча чўткалайсиз. 10 минут вешелкага идиб қўйсиз. Сўнг оқ дона устидан дазмоллайсиз. Дазмол иши тутатч идиб, қуруқ чўтка билан кийимнинг қили қаршисига қарата чўткалайсиз.

Патли сочиқни ювиб, чайиб бўлганингиздан сўнг туз аралаштирилган сувга (2 литр сувга 1 ош қошиқ миқдорда) солиб, сўнг сиқиб ёйсангиз юмшоқ бўлади. Бундай сочиқлар одатда дазмолланмайди.

Бу қиз Дилбар Мирсаидова. У Тошкент областининг Оҳангарон шаҳридаги қурилиш материаллари ва пластмасса буюмлари заводидида ишлайди. Заводда линолуиум ишлаш ўзлаштирилди. Бу маҳсулот Тошкентда қурилаётган уй-жойларга ишлатилади. Дилбар Мирсаидова Улуғ Октябрь 50 йиллиги шарафига бошланган меҳнат вахтасида туриб ишламоқда ва кундалик топшириқни 120 процентдан адо этмоқда.

И. Глауберзон фотоси.

Азиз она- сингиллар! «Саодат» журналига 1968- йил учун ОБУНА БЎЛДИНГИЗМИ?

«САОДАТ» журналида замондошларимиз меҳнати, ҳаёти, жасорати, бахт ва саодати ҳақида ёзувчиларимиз, журналистларимиз ёзган ҳикоя, очерк ва лавҳалари босилади. Журналда жаҳондаги энг муҳим воқеалар, чет эл ёзувчиларининг нодир асарлари босилиб туради.

«САОДАТ» фабрика ва заводларимизда, колхоз ва совхозларимизда ишлаётган ишчи, хизматчи, колхозчи аёлларимизга меҳнат унумини ошириш, маҳсулот тан-нархини камайтириш, хуллас илғор иш усулларини ўрганиш учун ёрдам беради.

Журнал саҳифаларида хотин-қизлар советларининг, хотин-қиз активларининг, социалистик меҳнат қаҳрамонларининг иш тажрибалари ёритиб борилади.

Сиз журналини мунтазам ўқиб борсангиз фан янгиликлари, медицина ютуқлари, педагогларимизнинг болаларни тарбиялаш ҳақидаги маслаҳатлари, уй тутиш, пазандлик, янги либослар ҳақидаги маслаҳатлар билан танишасиз.

«САОДАТ»га ёзилишга ҳаракат қилингиз!

Обуна ҳамма алоқа бўлимларида ҳамда почтабонлар томонидан қабул қилинади.

Обуна баҳоси: Бир йилга 2 сўм 40 тийин.
Олти ойга 1 сўм 20 тийин.

Куз либослари

Сидирга шерстдан тикилган костюм. Қайтарма ёқали жакет гавдага эркин қилиб тикилади. Енги тирсакдан паст. Тугма устига шу шерстининг ўзидан қоплаб, сўнг чатилади. Костюмнинг ичидан ёқасиз капрон блузка кийиш мумкин. Юбкаси тўғри чокли, орқада складкаси бор. Бу костюм гав-

даси тўла, ёши улугроқ аёлларга мўлжалланган.

Катак шерстдан тикилган яхлит бичиқдаги кўйлак. Қайтарма ёқа ва чўнтак қопқоқлари шерстининг катагига мос рангдаги сидирга материал билан безатилади. Майда тугмалар ҳам шу рангда бўлиши керак.

Ешларга йўл-йўл материалдан муқовадаги расмда кўрсатилганидек жуда кўркам кийимлар тикиш мумкин. Яхлит бичиқли гавдага эркин тикилган кўйлакнинг енги калта, ёқаси қайтарма, олди икки қатор тугма билан безатилади. Кўйлак-костюм ҳам гавдада эркин туради, жакетининг енги узун, чўнтаги қоплама, олди бир қатор тугмалари. Юбкаси тўғри чокли, белдан виточкалар қилинади. Олди ва орқаси текис олин timer, складка қилинмайди.

Очиқ рангдаги юпка шерсть кўйлакни кўчалик қилиб тиктиришингиз мумкин. Бу кўйлак ёқаси думалоқ ўйилиб, енги калта олинади. Икки ёнидаги ёйсимон виточкаларнинг тугаган ерига ясама чўнтакнинг қопқоғи ёпиштирилади.

МУҚОВАЛАРДА

Муқованинг биринчи саҳифасида врачларнинг малакасини ошириш институти кардиология кафедрасининг клиника ординатори Феруза Аҳмедова.

Б. Мизрохин фотоси.

Муқованинг тўртинчи саҳифасида Калинин районидаги Ленин номли колхоз даласида.

Журналнинг бу сонида бичиш-тикиш дарсининг давоми бепул илова қилинди.

Редактор ЗУЛФИЯ. Редколлегия: Д. АБДУРАЗЗОҚОВА, Т. АЛИМОВА, Х. АХРОВА (редактор ўринбосари), З. ЖАМОЛОВА, М. ЙЎЛДОШЕВА, Қ. МАҲКАМОВА, Н. МИРПУЛОВА, Х. МУҲИДИНОВА, М. СУЛТОНОВА, Қ. ҒУЛОМОВА.

Техредактор З. Раҳимов.

Журналчи безатувчи Лайло Салимжонова.

Общественно-политический и литературно-художественный иллюстрированный ежемесячный женский журнал «Саодат» № 9 на узбекском языке.

Редакциямизнинг адреси: Тошкент, Навоий кўчаси, уй № 30. Телефон № 45343, 43331.
Қоғоз формати 60×92½=2,75. Қоғоз листи 5,5 п. л. Заказ № 4339. Босишга рухсат этилди 5/IX-1967 йил.
Тиражи 308000. Р—13674. Нашр № А-3260.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети Бирлашган нашриётнинг босмаҳоласи,
Тошкент — 1967.

Сини
либослар

